

HEROLD GY. B.

CSENDŐRÖK

CSENDŐRÖK

IRTA

HEROLD GYULA BÉLA

BUDAPEST,
LÉGRÁDY TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJA.

Minden jog fentartva.

Cine mintye.

I.

A veszedelem perczről-perczre nőtt. A tömeg, amely a községházát körülvette, egyre vadabb, fékezhetetlenebb lett. Zugott, morajlott, mint a túlon-túl megáradt folyó. Száz meg száz ököl meredezett fenyegetőleg az ég felé, s a szakadatlan morgásból sűrűn kihallatszott egy-egy elfojtott, dühös szitok.

Axentye Juon, a vezér, az uttest melletti kőrakás tetején állott.

— Agyon kell ütni valamennyit, mint a kutyákat! — kiáltotta.

Az arcza sápadt, vértelen volt a dühtől. A szeméből vad gyűlölet sugárzott.

A kiáltásra néhány másodperczig hirtelen csend lett. Zsibbadt, nyomasztó csend, aminő nagy vihar előtt támad a pusztán.

Aztán egy kő repült a levegőben. Nagy ivben, suhogva.

A veszedelem tetőfokra hágott. A tömeg megindult a községháza bejárata felé lassan, lomhán, de mindegyre fenyegetőbb.

A bejárat mellett, háttal a falnak egy vonalban hat csendőr állt. Előttük oldalt, jobbra a hetedik.

Hét darab mozdulatlan szobor a fal tövében és harmincz lépésnyire félvben öt— hatszáz főnyi hullámszó, vérszomjas tömeg.

Kövek repültek . . .

A községháza ablaka csörömpölve, resecgve szakadt be.

A féloldalt magányosan álló Both Miklós őrsvezető megmozdult. A jobb karját kinyújtva a tömegre mutatott. Az ajka felnyílt.

— Tüzelni! . . . Kész!

A szobrok megelevenedtek. S a következő szempillantásban hat szuronyos puska-cső feküdt vízszintesen, egymás mellett a levegőben.

Az embergyűrű első sorai hátrahőköltek. A félelmetes, fenyegető vezényszó túlharsogta a tömeg zaját. Egy pillanatra mindenkinnek elállt a lélekzete.

A Both Miklós hangja keményen, tisztán csengett. Minden szavát meg lehetett érteni.

— Emberek! Térjetez észre! Törvény nevében utoljára mondom, meghal, aki előre jön!

Csend lett. A tömeg gondolkodott.

Oldalt balfelől, a gyalogjárón egy sereg asszony állt. Hol az embereiket, hol a csendőröket nézték.

Egy húsz év körüli, sudár oláh leány mindkét kezét a szívére szoritotta. A szeme lázas tüzzel ragyogott. Majd elnyelte a Both Miklós napégette arcát.

Egy-két hosszú, súlyos percz telt el.

Axentye Juon magasabbra ágaskodott a kórakás tetején. Aztán rekedten, dühösen kiáltotta.

— Ne féljetez! Nincsen golyó a fegyverekben. Üssétez agyon őket! . . .

A százlábú, százkarú tömeg mintha egy ember lett volna, fölordított. A községházába szorult földosztó mérnökökben megfagyott a vér.

Both Miklós egy szempillantást vetett az embereire. Ő már látta, hogy arra, ami ezután jön, csak ólommal lehet felelni.

— Hidegvér fiúk! Czelözva lójjenek ...
Axentyét magára bizom, Lukács ... Felel érte!

Oldalt kapta a fejét. Egy kődarab bűgva repült el a füle mellett.

— Czél! — vezényelte harsányan.

A hat puskacsó két arasszal feljebb emelkedett.

Vagy öt másodpercig kitartott. A láрма az édig nőtt. A kövek sűrűbben repültek. Ordító, megvadult emberek törtettek előre ...

— Tűz! ...

Öt puska egyszerre dörrent. Egy szempillantást késve szólt a hatodik. A Lukács lövése.

Axentye Juon nem állt a kőrakáson ... Az előtérben öt ember felbukott.

— Czél!

A hat puska újra felemelkedett a levegőbe.

Both Miklós látta, hogy az első sorok kétségbeesetten fékeznek hátra felé, de az onnan jövő nyomás lépésről-lépésre előre hajtja őket.

Még tiz lépés és össze lesznek törve.

— Tűz! ... vezényelte elnyujtva.

A puskák ropogtak. A tömeg megin-gott és megállt. Az egetverő lármát mintha elvágták volna. Csak zokogás és nehéz nyögések hallatszottak.

— Vissza emberek! Megőrültetek! Meghaltok valamennyien!

A sorok hátráltak.

Nem törődtek a halottaikkal. Legázolták a sebesültjeiket. Kiki a maga bőrét féltette.

Húsz perc múlva egy lélek se volt az utczán. Örült, aki ép bőrrel haza juthatott.

II.

A halottakat eltemették.

Egy csomó embert bevittek a városba. A többi úgy látszott belenyugodott a változhatatlanba. Lesz úgy, amint a törvény parancsolja.

Eddig abból az erdőből szedték a fát, ahonnan jól esett. Oda terelték a marhát, ahol legkövérebb volt a fű. Ezután hát majd csak arra járnak rá, amit nekik ítelt a törvény. Vagyis jobban mondva, amit az ott járt indzsellér urak kipécézték a számukra.

Hanem azért a hamú alatt csak ott senyvedt mégis az elégedetlenség zsarát-noka. És a bosszú utáni vágyé is.

Mert hát nem olyan könnyű hozzászokni az új rendhez. A szégyent, a csúfságot pedig, amit a csendőrök rajtuk tettek, elfelejteni egyszerűen lehetetlen.

Axentye Juonnak a frissen hantolt sírjára már harmadszor szállt le az éj. A Lukács csendőr golyója, mértani pontossággal találta szíven. A falu első gazdája volt. Kegyetlen, vad gőgös ember. Ezren indultak a szavára s most ő is ott feküdt a többivel egy sorban, akiket belekergetett a bizonyos halálba.

A falu sötét volt, éjfélre járt. Csak az Axentye Juon kőházából szűrődött ki valamelyes világosság. Az utcza felőli szobában gyertya égett. A nagy négyszögletes asztal körül három férfi ember ült. Semmi sem volt előttük. Szótlánul maguk elé nézve ültek.

Hátul a szoba árnyékos sarkában alacsony lócán egy leány kuporgott. A fejét a két tenyerébe hajtotta és olykor a férfiak felé nézett.

A falon függő lánczos óra hosszú drót-

ingája egyenletesen sétált ide-oda. Az óra most hirtelen nyekkent egyet. Jelezte, hogy ütni fog.

— Eredj ki, Florika — szólt csendesen az asztal mellett ülő férfiak közül a legidősebb.

A leány nem mozdult a sarokban.

— Menj ki, ha mondom! — hangzott most már indulatosan.

A leány tétovázva emelkedett föl. Sőhajtott, aztán hangtalanul ment ki a szobából. Behúzta maga után az ajtót, de nem ment tovább. A küszöbön nesztelenül megállt.

Odabent az óra gyors ütemben verte a tizenkettőt.

Axentye Nikulaj, a halott elsőszülött fia, fölemelkedett.

— Álljatok fel!

A másik két ember szó nélkül felállt. A gyertya serczegve égett az asztalon.

— Testvérek! — kezdte Nikulaj. — Apánk harmadnapja fekszik a fekete sírban. Ott voltatok . . . tudjátok, hogy történt . . . Ez így nem maradhat! . . . Az ő kiömlött vére bosszúért kiált fel az egekre! . . . Én most itt megesküszöm előttetek, hogy mielőtt

háromszor nő ki a fű a siron, — véres boszút állok érte! . . .

A felemelt öklével belefenyegetett a levegőbe, aztán hozzátette:

— Úgy segéljen engemet az isten!

A másik kettő megilletődve nézte. Kint az ajtó alatt, megrecsegett a küszöb.

— Vaszilie! — folytatta aztán komoran a beszélő. — Korra te következel utánam. Ha engem baj érne, terád száll a kötelesség. Ha te se bírod . . . akkor folytatod te, Petru! . . . Úgy segéljen titeket az isten!

— Úgy segéljen! — mondta a két testvér egyszerre.

— Florikát hagyjátok ki a dologból. Nem neki való. Aztán asszonyfélének gyenge a szive. Eljár a szája. Még utunkba állna. Úgy se húz valami nagyon hozzánk.

— Akaratod szerint lesz, Nikulaj — szólt Vaszilie. — Értünk! De most inkább azt mond meg, mit akarsz tenni. Ha segíthetünk, veled leszünk. Úgy-e, Petru?

— Ha kell, akár mindjárt — ajánlkozott a legfiatalabb.

— Ne siessetek, — intette őket Nikulaj.

— Még magam se tudom, mit fogok tenni. De tenni fogok, mihelyt lehet. Majd beszélünk róla. Most legokosabb, ha alszunk egyet. Holnap is van nap, — mondta s már indult is a belső szoba felé, ahol aludni szokott.

Amikor Nikulaj csizmája kopogni kezdett a padlón, az ajtó előtt álló leány gyorsan surrant végig a rövid folyosón. Csaknem bebukott a szobájába.

Fiatal, szép arca sápadt volt. Didergett. Gyorsan tépte le magáról a ruhát s anélkül, hogy világot gyújtott volna, sietve bújt az ágyába.

Florika csendesen, elfojtva sirdogált. Nikulaj minden szavát megértette az ajtón keresztül. Kétségbe volt esve.

— Nem volt elég a vérből?! — zokogta sóhajtván és minden tagja reszketett.

Ő már tudta, hogy mit tesz az, ha a férfiak esküsznek. Látott ő már egyszer ilyet életében. Csak nyolcz éves gyerekleány volt akkor, de elfelejteni máig se tudta.

Visszaemlékezett és összeborzadt. Látta az apját, amint egy este véresen támolygott haza. Hátralátott a fején hosszú, szakított seb tátongott. Akkor még élt az édes anyja. A sze-

gény, ijedős asszony sikoltva borúlt a véres emberre, de az ellökte magától.

Az apja, a mindenkivel kegyetlen, szigorú ember rettenetesen dühös volt. Iszonyúan átkozódott és halált esküdött a tanító fejére. Akkor hallotta először azt a fenyegető, véres esküt. *C i n e m i n t y e!* . . . Nem értette, nem tudta mit tesz az. A kicsi gyerekszivével csak a szegény, jajgató édes anyját sajnálta. Később megtudott mindent. Suttogták a faluban is, a rokonság is beszélt, hogy a tanítónak meg a fiának is azért kellett meghalni, mert összevesztek az apjával. Fejszével vágták őket agyon egy éjszaka a saját házukban. Sohase derült ki, kik voltak a gyilkosok. De ő az apját mégsem tudta szeretni azontúl.

A sötétben elvonult előtte az utóbbi napok minden rémessége. A kíváncsiság a többi asszonnal őt is oda vitte a községháza elé. Láttá az apját, amint dühösen tüzezi a népet. Láttá golyótól találva lebukni a kőrakásról. És tépelődve állapította meg, hogy abban a borzasztó perczben alig érzett fájdalmat, inkább csak nagy iszonyatos rémületet. És most a testvérei esküdtek fel a boszúra, a vérre . . .

— Istenem . . . istenem! — sóhajtott gyötrődve.

Reggeledett, mire elnyomta kissé az álom s másnap megtörtén, véres szemmel járt, kelt a házban. De azért csak megfőzte az ebédet, mint rendesen, amióta az anyja meghalt.

Vasárnap volt. A három Axentye a ház előtti lóczán ülve várta a délidőt. Leszegett fejjel, komoran ültek egymás mellett.

Mikor Florika elkészült az ebéddel, kiment az utcára, hogy behívja a testvéreket. A kocsí uton éppen akkor haladt el két esendő a ház előtt lassan, nyugodtan.

— Megdögöltök! — dörmögte utánuk Nikuláj a foga között. — A magasabbik az, amelyik lövetett.

— Ő az, megismerem, — mondta Vaszillie.

Florika csak féloldalt látta az elmenőket. De egy szempillantásra megismerte Both Miklóst. Minden vére a szívére szaladt. Akadozva mondta:

— Gyertek be. Készen az ebéd. Ne pöröljetek . . . ezek az emberek nem tehetnek arról . . . ti voltatok a hibásak . . .

— Elhallgass te béka, — kiáltott indulatosan Nikuláj s az éppen előtte álló leányt visszajárul bal kézzel teljes erővel arczul ütötte.

Florika felsikoltott s a két tenyerét védőleg emelte az arcza elé.

A sikoltozásra és a csattanásra az alig husz lépésnyire haladó két csendőr visszafordult.

— Mi történik itt — kérdezte szigorúan Both Miklós, mikor közelbe ért. — Ki ütötte meg ezt a leányt?

Florika azt hitte, a föld alá kell sülyednie szégyenében.

Axentye Nikuláj szembe fordult a csendőrrel. Kihívóan, gőgösen mondta:

— Én ütöttem meg, mert szemtelenkedett. A leány a testvérem. És — tette hozzá vad gyűlölettel, — amióta lelőttétek az apját, az apja is vagyok. Akkor büntetem meg, amikor nekem tetszik. Semmi közöttök hozzá!

Both Miklós az ajkába harapott. Egy pillanatig az járt az eszében, hogy képenvágja ezt az embert. De aztán legyűrte az indulatát.

— Axentye Nikuláj, ügyelj magadra!

Akadhat még dolgunk egymással! . . . — szólt és sarkon fordulva tovább folytatta társával az utját.

Florika zokogva ment be a házba s azontúl pokol lett az élete a bátyjai között..

III.

Enyhe augusztusi éjszaka volt. Hat hete is elmúlt már, hogy utóljára esett. A száraz, pára nélküli levegőn keresztül tisztán ragyogtak alá a csillagok.

Valamivel éjfél után az alvégen, a csendőr-kaszárnya ablakát teljes erővel verte valaki.

— Tűz van! Támadjanak föl! — kiáltotta a zörgető. S választ se várva, orditozva nyargalt tovább a házak mellett.

Az egyik csendőr kiugrott az ágyból. Kinyitotta az ablakot és óvatosan kinézett.

A templom tájékán, a házak sötét tömbjei fölött, nagy körben sárgás-vörös fénnel világított a levegő.

A csendőr behúzta az ablakot. Gyertyát gyújtott és öt percz se telt bele, Both Miklós már a kapu alatt sorakoztatta az embereit.

— Futólépés, — indulj!

Szaladtak.

Mikor a templom-közön befordultak a községháza lángterben állt előttük.

Both Miklós lihegve rendelkezett.

Husz perez alatt a tűznél volt az egész falu. De tenni, édes-keveset lehetett. A hosszú szárazság folytán a korhadó zsindeletet úgy égett, mint a puskapor. Hamarosan be is szakadt az egész menyezet s már a szobák belül is égtek. Az ablakokon nagy lángkévék csapkodtak kifelé, mentésről szó sem volt.

Both Miklós a szomszéd házak tetejére zavarta a parasztokat. Azokat öntette, locsol-tatta. Legalább tovább ne harapózzon a tűz.

Az emberek kiáltozva, egymást buzdítva mászkáltak a háztetőkön. És vizes csóvával csapkodták az odatévedt zsarátnok szilánkokat, mint légyesapóval a legyeket szokás.

Egy óra mulva a tűz mindinkább elérőtlenedett. Ami éghető volt, jórészt elégett. Már nem is világított fölfelé, csak parazslott.

Ekkor az egyik ház tetejéről elkiáltotta magát valaki.

— Az alvégen is ég! Tűz van a faluban!

Irtózatos lárma kerekedett. Százan is ordítottak egyszerre s egymás hegyén-hátán törtettek a templom-közből kifelé.

Both Miklós a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudott husz embernél többet visszartartani a községháza izzó romjainál.

A maga embereiből kettőt visszahagyott. A többivel és a lajtos szekerekkel aztán az újabb veszedelem színhelyére sietett.

Három perez mulva felhangzott az előlfutók kiáltása.

— A kaszárnya ég! A csendőr-kaszárnya ég! . . .

Both Miklós teljes erejéből futott. Az egyedül otthon levő, félig süket, öreg szakácsnőre gondolt.

Még száz lépés . . . A földig fából való laktanya ház egy lánggomoly volt.

Both Miklósnak kiszáradt a torka. A kapukulcs jutott eszébe. Nála nem volt. Az emberei elmaradtak tőle. És itt egy ötödperc is idő.

Minden erejével vetette magát a kis ajtónak. A hat láb magas ember sulya alatt reccselve szakadt az ki sarkaiból.

Egy visszacsapódó deszkaszilánk vé-

resre karcolta az arcát. De az öreg szakácsnő fél percz mulva meg volt mentve.

Both Miklós az utolsó pillanatban jött. Már a fából való falak is tüzet fogtak. Istenkisértés volt oda behatolni.

De Both Miklósnak valahogy sikerült. A szegény süket asszony megmenekülve, hangosan imádkozott az udvaron.

A laktanya porig égett. A csendőrök hajléktalanok lettek. A nap már magasan járt az égen, de még valamennyien ott ácsorogtak a füstölgő romok körül. És bús volt, szomorú volt az arcza valamennyinek.

Csak a Both Miklós szeme borújában égett valami sötét láng. Ő már tudta, hogy ez a kettős tűz neki szól. Csak azt nem tudta, hogy kitől jön.

Aztán ideiglenesen meghúzódtak az egyik parasztházban. És két hétig egyebet sem csináltak, csak a gyujtogatót keresték.

Az holtbizonyos volt, hogy a két tüzet egy kéz gyujtotta. Vagy ha kettő, akkor azok legalább is tudtak egymásról.

Both Miklós ettől a gondolattól nem tudott szabadulni. Tisztán látta a dologban a tervszerűséget. Érezte, szinte a tudás bizo-

nyosságával érezte, hogy a községháza csak azért égett le, hogy ők valamennyien elrohanjanak hazulról. Hogy az egész falu egy pontra esődjön. És, hogy könnyű, biztos dolga legyen a — boszúnak.

Mert, hogy itt a boszú dolgozott, azal ő már az első perczben tisztában volt.

Hat esztendő óta élt ebben a tulnyomóan oláhoklakta községben. És ezalatt az idő alatt nyitva tartotta a szemét. Hát látott, hallott egyet-mást.

— Ez az — gondolta el talán százszor is. — Kétségtelenül ez. Cine mint ye! . . . Hát így néz ki! . . .

Hanem a lelke rágódásánál tovább nem is tudott jutni. Mindenki gyanus volt a faluban előtte, de bizonyítani senki ellen sem lehetett. A dolog jól volt megcselekedve.

Két nap óta már az újra épített laktanyában voltak, amikor felcsillant az első nyomravezető sugár. Édes-keveset világított ugyan ez is, de legalább a Both Miklós föltevését igazolta.

A szomszéd falu postája hozta a hirt, egyszerű kétsoros levélben. Az, aki irta nem szokott az íráshoz s vagy nagyon öreg volt,

vagy nagyon félt, mert minden betűn meglátszott a kéz reszketése. Hogy felnőtt, vagy gyermek kezétől származtak-e a sorok, az egyáltalán nem volt eldönthető. Az ilyen istenháta mögötti faluban, egyforma rosszul ír mindenki, — ha ír.

A levél gyűrött volt, mintha kicsi helyen rejtegették volna előzőleg. A törések nyomai mutatták, hogy a boríték is nyolcz rétre volt összehajtvá. A szöveg oláh nyelvű. Iráshiba minden második szóban.

Az őrsön Lukács csendőr volt az oláhnyelv kinevezett tudósa. Az ő hiteles fordítása szerint, körülbelül ez állt a levélben:

„Vigyázzanak! Kerüljék el a „Piatra albă“-t. Az életükre törnek!“

Semmi más. Egyébiránt éppen elegendő.

Both Miklós aznap féléljszakát ült a levél mellett. Okosabb azonban nem lett tőle. Nem mondott az többet, mint amennyit Lukács egyszeribe kihámozott belőle.

— Hát a „Piatra albă!“ — A nagy fehér szikla az ördög-szorosban. Ott van a kilincse a titoknak. No, — gondolta, — majd elválnak. És ebbe, — reggelig — bele is nyugodott.

Egy hétig aztán folyton az ördög-szorosot járták. Kettesével indultak neki különböző irányokból, de a szorosban mindig hatra nőtt a számuk. Hogy ha már a veszély dagad, ember is legyen hozzá.

A sok hiábavaló járkálás után Both Miklós a homlokára ütött.

— Nem ér ez így semmit! Dobbal nem lehet verebet fogni. Ezután csak ketten megyünk, — határozott.

És ezentúl, amikor az ördög-szorosnak vette az utat, a többi otthon maradt. Sejtette, hogy kilesték a járásukat, hát most tüntetni kellett vele, hogy ketten is bátran járnak.

Hanem így kétszeresen óvatos volt. Különösen azon a környéken, amelyet a titkos figyelmeztetés megjelölt.

Erre a tájéokra mindig Lukács csendőrt vitte magával. Mert Lukács csendőrnek az oláh nyelvtudóságon kívül meg volt az a jó szokása is, hogy a golyója hajszál pontosan oda talált, ahová ő akarta.

A „Piatra albă“, a rejtélyes fehér szikla, az ördög-szoros mélyén meredezett az ég felé. Nedves, sötét hely volt ez nappal is, de alkonyi szürkületben a százados fákkal és

sűrű bokrokkal benőtt, összeszűkült völgyben nyomasztó érzés környékezte meg még a bátrabb fajta embert is. Óriási, fantasztikus árnyak dültek keresztül minduntalan a völgy mélyén huzódó, járatlan uton s a mind jobban keskenyedő szoros éles kanyarulatánál az egyszínű feketeségből ijesztően fehérlett rá, az arra haladóra a „Piatra alba“.

És bizonyára ennek a kényelmetlen, fojtogató érzésnek, amely e helyen a legtöbb embert elfogta, akart nevet adni a nép, amikor a fekete hegyszakadékot ördögszorosnak keresztelte el.

Négyszer járta már be Both Miklós Lukácsal a szorost, anélkül, hogy csak valami is sejtetni engedte volna a levélíró aggodalmait. Soha emberrel össze nem találkoztak a mély útban, de vaddal is csak ritkán, mint ha minden élő lény szándékosan kerülte volna a félelmetes szakadékot.

Egy szombati napon ötödször indultak neki a szorosnak. Ugyanazzal a feszült figyelemmel, ugyanazzal a körültekintő óvatossággal, mint első ízben. Mert Both Miklós még mindig rendületlenül bizott a levélben. Erősen hitte, hogy előbb vagy utóbb,

de egyszer okvetlenül megszólal a „Piatra alba“.

A nap már a hegyek mögé esett, de még egészen világos volt, amikor a fehér szikla közelébe értek.

Szótlatlanul, a legkisebb neszre is ráfigyelve haladtak egymás után. Mert egymás mellett a sűrűn álló fák miatt nem mehettek, de ez különben sem lett volna észszerű dolog. Együtt haladó két embert egyetlen lövés is lesöpör, különösen ha kartács a töltés.

Ezért aztán Lukácsnak vagy négy lépéssel mindig hátra kellett maradni.

Mikor a kanyarodóhoz értek, a tulsó oldalról rájuk fehérlett a „Piatra alba“ kiugró, meredek sziklafala. Magasan fent a fejük felett két sas vijjogó, ijedt kiáltása hallatszott. Szabályos köröket írva, úsztak a levegőben.

Both Miklós megállt egy vastag törzs árnyékában. Előre kémlelt. Aztán egy pillanatra a sasokat vigyázta.

Azon gondolkodott, miért kiáltoznak a madarak. A maguk mulatságára-e, avagy megzavarta őket valami.

A második feltevés valószínűbbnek lát-

szott. A fejét kissé hátra fordítva Lukácsra nézett s a szemével föl intett a levegőbe. A fegyverét ezalatt csendesen lecsusztatta a válláról és kézbe fogta.

Álltak.

A szorosban tökéletes csend volt. Olykor levált egy-egy beteg levél vagy galyacska a fejük felett s lassan ide-oda titódve karikázott alá. Még ez is zajt okozott a némaságban.

Lukácsnak olyan éles szeme volt, mint a sólyomnak. Mereven figyelte a szemben levő sziklatömbök körvonalait.

Hirtelen észrevett valamit. Előre görbülve, összehúzta a szemöldökét, hogy még jobban lásson. A „Piatra alba“ lábánál egy lehasadt száz mázsás kőkoczká fölé, finom füst felleg csavargott az ég felé.

Nesztelenül lopózkodott a Both Miklós háta mögé.

— Szemközt, a szikla alatt, pipál valaki — sugta.

Both Miklós a megjelölt irányba nézett. Őt percz mulva csendesen mondta:

— Semmitse látok. Tán csak a szeme káprázott.

Lukács jobban a szemére húzta a kalapot. A nyakát kinyújtotta.

— Pipál . . . Látom . . .

A szorosra szemlátomást szállt alá a szürkület. Még egy félóra és zsák sötét lesz.

Both Miklós felrántotta a bal vállát s hirtelen elhatározással kilépett a fa árnyékából.

Közvetlen a sziklafal alatt ritkábban állottak a fák. Ott még meglehetősen világos volt.

Nem értek odáig.

Alig haladtak húsz lépést, a kőkoczká mögül puskatúz csapott fel. A dörrenés közben bűgött végig a völgyön.

Both Miklós egy vastag fa mögött kurgott. Oldalt tőle, egy sűrű bokor alján, Lukács elnyúlva feküdt a földön.

Semmi sem mozdult. Eltelt egy fél percz. Aztán suttogás támadt.

— Lukács!

— Parancs.

— Megsebesült?

— Dehogy. Csak „markirozom“ a halált. És őrsvezető úr?

Both Miklós egy pillanatig késétt a vá-

lasszal. A bal vállában égető fájdalmat érzett. A mellén, az inge alatt, lassan gurult végig valami melegség.

— Én se — mondta aztán halkán.

A kötömb felett most óvatosan egy fej jelent meg.

Lukács csendesen emelte arcához a fegyvert. Hat másodperc múlva dörrent a cső. Abban a szempillanatban eltűnt a fej a kő mögött.

— Talált?

— Pont a szeme közé . . .

Odaát nesz támadt. Kövek gurultak s a kőkoczká mögül két ember ugrott el, a meredélyt szegélyező fák felé iramodva.

De hát a Lukács golyói elől kár volt szaladni. Mire a lövése dördült, már feküdt is az egyik. A másik se jutott húsz lépésnél tovább.

Lukács újra töltött, várt egy darabig, aztán megszólalt.

— Úgy látszik elfogytak. Megnézem miféleképp.

És élesen figyelve maga elé, egy lejtősebb részen fölkapaszkodott a tulsó oldalra.

Az ember, amelyikhez legelőbb ért, el-

nyulva, hason feküdt a földön. Lukács hanyat fordította és belenézett az arcába. Szótlanul ment a másikhoz. Aztán a kötömb mögé, amelyikre először lőtt. Ezt nem lehetett megismerni, de azért biztos volt már benne, hogy ki lehet.

Kilépett a kőkoczká mögül és átkiáltott:

— Örsvezető úr! A három Axentye fekszik itt . . .

Nem kapott választ.

Both Miklós véresen, eszméletlenül feküdt a fa tövében . . .

IV.

Both Miklós négy hét alatt felépült a sebéből.

Valamikor az Alföldről szakadt Erdélybe és ezek után egyszerre csak haza vágyott. Teljesítették a kérését.

De előbb még kinyomozta, kitől jött a titokzatos intés.

A levelet Axentye Florika írta . . . A Both Miklós mostani felesége.

A kísértet.

A csendőrök lefelé ereszkedtek a törmelék hegyi ösvényen, csendes szótlanul. Ketten voltak. A párás, szürke novemberi éjszakában csak a csizmájuk egyhangú kopogása hallatszott. Odafönn az égen szétrongyolt, komor felhők közepette a holdvilág küzdött a szürkeséggel. De csak haloványan, elmosódottan tudott keresztül törni rajta.

Ahogy a kanyarulathoz értek, megálltak és lenéztek a völgybe.

— Ni, — mondta az egyik — Molnárnél még világ ég.

A hold a közben küzködve tört keresztül egy felhőnyíláson és rájuk világított.

— Gyerünk!

Hangtalanul haladtak tovább lefelé. Eltelt egy jó negyedóra, mire az alacsonyabik beszédbe kezdett:

— Már csak azt hiszem, hogy ezuttal is

hiába járunk. Lehet, hogy nem is bünténynek esett áldozatul a kerülő — Simeon.

Ránézett oldalvást a társára s várta a választ. S amikor látta, hogy nem kap feleletet, folytatta.

— Mert végre is, ki tudja, mi érhet?

Az öreg sokszor átjárt a túlpartra, a vámoshoz. Akkor este, hogy legutoljára látták, nagy vihar volt. Úgylehet, beleveszedett a Dunába, hiszen a csólnakja is egyszerre tűnt el vele.

Szünetet tartott egy darabig, aztán hozzá tette.

— Talán azóta Szerbiában már ki is fogták a hulláját.

A másik, a szálásabb, úgy látszik nem volt beszédes kedvében. Lehorgasztott fejjel haladt lefelé; a lábai alá kerülő kövekre vigyázott-e vagy gondolatai foglalták-e el, csak röviden válaszolt.

— Lehet, — mondta.

És kiértett a hangjából, hogy csak azért felel, hogy éppen mondjon valamit.

Egy óra múlva leérkeztek a völgybe, a Duna partjára.

Az ősfolym csendesen, zajtalanul hömpölygött előttük a hallgató éjszakában.

Jobbról tőlük, a folyamnak fölfelé, a hegyoldalba építve, óriási, félig rombadólt építmény meredezett.

A körvonalai élesen váltak ki a derengő éjszakában.

Valami végház lehetett hajdanában, vagy valami rablólovagnak a kőfészke.

Teljesen lakatlan volt. Legfeljebb baglyok és denevérek tanyáztak benne.

Pár száz lépésre az uton, kicsiny kis házikó állt. Apró, négyszögletes ablakában világosság vöröslött.

Az utkaparó lakott ott a családjával. Még nem tértek nyugalomra. Pedig már erősen éjjelre járt.

A két csendőr ráfordult az utra s ment egyenesen a házikónak.

Ahogy az ablak alá értek, a szálásabb bezörgetett.

Abban a pillanatban odabent kialudt a világosság.

A csendőr ismételte a kopogást, de hasztalan. A házikóból egyetlen hang sem hallatszott.

Most már kissé türelmetlenkedve, erősebben zörgetett s egyszersmind jó hangosan beszólt az ablakon. — Hahó, Gergely! . . . Molnár Gergely! . . . Bocsásson be, mink vagyunk!

A hangra gyenge nesz hallatszott a házból s néhány pillanat múlva megnyílt az ajtó.

A küszöbön hiányosan öltözve ott állott előttük Molnárné asszony, az utkaparó felesége.

Egész testében remegett.

— Ah, maguk azok, — rebegte ijedten. — Nem tudtam . . . Bocsásson meg, Lukács úr, — fordult aztán a szálásabb csendőr felé, hogy oly soká megvárakoztattam . . . De nem mertem ajtót nyitni . . . azt hittem . . . attól félttem, hogy . . .

— Hogy?

— Tudja, Lukács úr . . . a férjem nincs itthon és . . .

— Félt? — csodálkozott a csendőr, — de hiszen maga mindig bátor asszony volt, Molnárné?

— Igen ám . . . de . . . hanem . . .

— Ugyan, ugyan, Molnárné asszony, — mondá félig tréfásan, félig komolyan a

esendő — ha nem ismerném olyan régóta, még azt hinném . . . és pajkosan intett a szobácska betett ajtója felé.

— Ments isten — rándult meg az asszony a homlokáig elvörösödve. — Már, hogy is gondolhatnak ilyet. Tessék, jöjjenek be, magam vagyok. Aztán majd odabent elmondok mindent.

Előre sietett. Meggyújtotta a csak röviddel előbb eloltott lámpát.

Lukács leült a társával az asztal mellé. A kalapjukat maguk elé tették az asztalra.

— No, Molnárné asszony — kezdte a beszédet Lukács, — most már aztán elmondhatja, miféle zsványoknak gondolt bennünket, hogy majd halálra rémült az imént.

Az asszonyon még most is meglátszott az előbbi rettegés nyoma. Összebb vonta a mellén a kendőt s elfogultan válaszolt.

Emberektől nem félek én. Még haramiáktól se — tagolta.

— Nem emberektől? Nem értem.

— Bizony, mi sem értjük az urammal. De tessék elhinni, hogy mióta Simeon, a kerülő eltűnt, nagyon különös dolgok történnek itt.

— Mik azok?

— Kisértetek járnak a romok között.

— Kisértetek!? Hát maga is hisz a kisértetekben?

— Bizony uram, ha ön is látta volna mindazt, amit mink láttunk, tudom, hogy másképp beszélne.

— De hát mit láttak?

— Azt, hogy kisértetek járnak a romok között és én azt hiszem, hogy az egyik közülök az eltűnt Simeonnak a lelke.

Lukács elmosolyodott a nagy, vastag bajusza alatt. Legyintett.

— Mese!

— Nem.

— No, nem bánom, Molnárné asszony. De hát mégis mi mindent láttak? Mondja el nekünk körülményesen, miből gondolták, hogy kisértet jár a romok között?

— Először is én meg a férjem éjjelenként valami sajátságos tüzet láttunk a romok között. Hol az egyik, hol meg a másik ablak nyílásában jelent meg. Bizonyosan lidércz volt. Nagyon különös tűz az, kérem, inkább olyan árnyékféléhez hasonlít, mint valódi tűzhöz.

— Aztán sokáig nézegetett ki az a li-

dércz vagy micsoda az ablakon? — kérde Lukács.

— Nem sokáig. Talán öt perczig se. Aztán mindig átszállt a Dunán, a tulsó partra.

— Hát szállni is tud? Jól látták, ahogy röpült?

— Azt nem. Röpülni még nem láttuk. De alig, hogy itt, a romok között eltűnt, amoda át, a szerbiai oldalon mindjárt megláttuk.

— Aztán többször látták?

— Már valami hatszor vagy hétszer.

— És mindannyiszor feltűnt a szerb parton is?

Mindég.

— No és a férje nem nézett utána napal a romok között, hogy mitől származhatott az a különös fény? Nem kereste az okát?

— Isten őrizzen! Hát nem tudja ön, hogy még mindenkit, aki a szellemekhez mert közelíteni, avagy az ő dolgaikat kutatta, másnap összezúzva, holtan lelték valahol?

— Mese az csak!

— De bizony, mondom, hogy úgy van.

— Pedig én szeretnék a maguk kísértetének a szeme közé nézni, ha egyáltalán van valami a dologban.

— Oh, ne mondjon ilyeneket, Lukács úr! — kiáltott rémülten a nő. — Még valami baj találja érnei.

— Nono! Én nem félek. — Igyekezett megnyugtanni az asszonyt Lukács. — Hanem menjünk tovább. Mondja csak, mit tapasztaltak még?

— Oh még sokkal borzasztóbbat! De igazán azt sem tudom, elmerjem-e mondani.

— Csak ki vele!

Az asszony egy-két szempillantásig tanakodott magában, de aztán egy fohászszal csak neki vágott a dolognak.

— Ha már kikényszeríti belőlem, csak elmondom. Pedig félek, hogy ennek még rossz vége lesz. Amióta ezek a különös dolgok történnek itt a közelünkben, egy éjszaka sem hunytuk le a szemünket. Éppen, hogy napközben szunyókáltunk valamicskét. Hát a mult éjjelt is ébren töltöttük. Éppen ilyen tájon . . .

S a nő rápillantott a falon ketyegő órára, melynek mutatója a tizenkettes szám felé közeledett — egyszerre valami különös hangot hallottunk. Olyan volt az, hogy szinte megdermedtünk tőle.

— Miféle hang volt az?

— Nem volt az emberi hang, kérem, sem állati. Se ének, se sirás; de mindegyikből volt benne valami.

Mi az urammal azokra a különös hangokra odamentünk ahhoz a kis ablakhoz s kitelítettünk a romok felé. Alig álltunk ott pár perczig, amikor . . .

Az asszony hirtelen rémülten hallgatótt el.

Abban a pillanatban kívülről valami sajtátszerű, bűgő hang hallatszott. Egyre erősebben hangzott és a messziről előtörő vihar üvöltéséhez hasonlított. Majd úgy látszott, mintha valami tülök sivalkodna fenn a levegőben. Bűgött, hullámozott egy darabig, aztán újra csend lett.

Molnárné halálsápadtan meredt az előtte ülő két csendőrrre.

— Hallották — susogta reszketve. — Ez az, ez az a hang! — és a kezével eltakarta az arcát.

A váratlan és különös hang, éppen ennek a kísérteties mesének a közepette, egy pillanatra Lukácsot is lenyűgözte. Ő se halott még ilyet soha életében. Lopva rátekin-

tett jóval fiatalabb társára, s annak a szeme zavartan találkozott az övével. De a másik perezben már összeszedte magát.

— Ugyan, Molnárné asszony, ne ijedezék már annyira, — szólt. Bizonytal valami szerb hajó tülköl odaát.

— Nem, nem, — tiltakozott a nő — egészen más hangok ezek. Higye el nekem, az elmúlt éjjel is éppen ilyen volt . . .

És borzadva tekintett az ablak irányába.

Lukács követte az asszony tekintetét.

— Mi van ott? Lát valamit?

— Semmit. Semmit! Hanem az elmúlt éjjel . . . mikor a hangok megszűntek, a feje benézett az ablakon . . .

— A feje? Kinek a feje?

— A Simeoné . . . a kerülőé.

— Mit mond?

— Igen, igen! Az uram is látta. Ott álltunk éppen az ablaknál. És amikor megszűntek azok a különös hangok, hirtelen megjelent előttünk a Simeon feje.

Az arcza sárga volt, mint a halotté. De azért mindaketten megismertük. Hitet tennék rá, hogy az ő feje volt.

— Aztán? . . . Aztán? . . .

— Hát, amilyen hirtelen jött, olyan hirtelen el is tűnt. Nem ment az lábom, hiszen mondom, hogy éppen csak a feje volt.

— Csak a feje? Hát a testét nem látták?

— Nem volt annak teste, uram! Még csak nyaka se volt. Úgy libegett az a levegőben, pusztán. Jaj! Még most is ráz a hideg tőle.

A csendőrnek hirtelen világosság gyult az elméjében. Eleinte egy ijedt asszony rémlátásának tartotta az egész históriát.

Most már látni kezdett.

— Az ördögbe is, Molnárné asszony! — mondta felegyenesedve, — ha igaz az, amit maga mond, akkor annak a fele se tréfa.

— Hogy igaz-e? Olyan igaz, uram, hogy én a férjemmel már holnap el is hagyom ezt a helyet. Isten a tudója, hogy mi lesz belőlünk, ha innen elmegyünk, de készebbek vagyunk a legnagyobb nyomorba menni, mintsem, hogy itt maradjunk még tovább is. Gergely azért is ment be Moldovába, hogy bejelentse a távozásunkat, hogy semmi áron sem maradunk meg itt.

Egy darabig hallgattak. Aztán Lukács odafordult az asszonyhoz.

— Tudja mit, Molnárné asszony. Ha Gergely reggel megjön, birja rá, hogy legalább még egy napig maradjanak itt. Aztán ha a napközben erre járókkal beszélgetnek, ne szóljanak ezekről a dolgokról senkinek se. Azt se, hogy elakarnak menni. Mi most pihennénk itt vagy két órát. Maga csak fekiüdjön le, majd szólunk, ha megyünk. Aztán este, alkonyat után visszatérünk. Majd a szemébe nézek én annak a kísértetnek! . . .

*

Alkonyodott. Alaktalan árnyak szállongtak a rejtelmes ősfolyam felett, mely itt úgyszólván két sziklafal közé zárva folytatja örök utját a tenger felé.

A fantasztikus alakú sziklák és titokzatos mélységek fölé lassan, lassan rászállt a novemberi éjszaka csüggedt homálya.

Főnt, magasan, a hegygerinczen, uttalan utakon, a cserjék és törmelékek között két fekete pont mozgott lefelé.

Lukács volt, meg Oláh a társa.

Órák teltek el, amíg a két csendőr leereszkedett a hegyről s elérte a romokat. Pedig folyton jöttek. Csakhogy nem a kitaposott hegyi ösvényen, hanem a csaknem jár-

hatatlan hegyoldalon bocsátkoztak lefelé. A fás helyeken és a sűrű mogyoróbokrok között pedig teljes volt a sötétség, úgy hogy csak tapogatózva haladhattak.

De hát a fáradság nem veszett kárba, mert teljesen észrevétlenül, senkitől nem látva, jutottak el az omladékhoz.

Egy kiugró fal tövében Lukács megállt.

— Itt megmaradunk — sugta.

Megtörülte izzadt homlokát s lekuporodott egy lapos kőre.

A társa is odahúzódott melléje. És hallgattak.

Telt az idő.

Lukács előhuzta az óráját.

— Tizenegyre jár, — mondta halkán.
— Egy jó órát várhatunk még.

— Hátha ma korábban jött a kisértet és már el is távozott? — kockáztatta a másikat.

Lukács a fejét rázta:

— Nem lehet az. Nem jött. — Akik kisértetet játszanak, a kisértetek óráját pontosan megvárják.

— Akkor hát jó ideig üldögélhetünk.

— Legalább pihenünk.

Hallgattak. A fiatalabbik szólalt meg ismét:

— Mégis szeretném már tudni, hová fog ez a dolog kilyukadni? — kérde csendesen.

— Hogy hová? Hát ha csak egy szemernyi szerencsénk lesz . . . De az ördögbe is, ne igen beszéljessünk. Éjfél közeledik. Remélem, nem fél?

— Dehogyan is — felelte Oláh.

Hanem azért átmarkolta a fegyvere nyakát.

És elhallgattak.

Köröskörül nyomasztó csend. Csak olykor-olykor susogott az éji szellőcske halkán a füvek között.

Egyszerre csak fölöttük valami halk zörgés: apró kavicsok gurulása, mintha valaki a hegyoldalon jönne lefelé.

— Hallja? — suttogta Lukács.

S megragadta a társa karját.

— Talán valami vad . . .

— Ember. Vigyázzon!

A nesz megszűnt egy pillanatra. De aztán újra s egyre erősebben hallatszott.

A két csendőr kimeresztette a szemét.
Csaknem negyedóra telt el.

Jobbra tőlük, a romok között, a zörej megerősödött. Tisztán hallhatták, hogy ott valaki botorkál, de a fal tövéből semmit se láthattak.

Lukács megragadta a társa karját s nesztelenül felemelkedett. A tisztás felé nézett. A társát maga után húzta, hogy jobban láthassanak.

Közvetlen a fejük felett huzódó öles vastag falomladékon egy fehérülő lepelbe burkolt valami, óvatosan tapogatózva, négykézláb mászott felfelé.

Olykor megállt. Lenézett a völgybe és hallgatódzott.

Alul, mintegy háromszáz lépésnyire, meg-megcsillant, a Duna tükre.

A két csendőra lélekzetét is visszafojtotta.

Amikor a tovamozgó, fehér pont az előreugró emeleti homlokfalhoz ért, amelyből három ablaküreg bámult a Dunára, felemelkedett és egy ügyes lendülettel beugrott az első ablakmélyedésbe.

A művelet meglehetősen robajjal járt, utána azonban csend következett.

Egyszerre bűgő, elnyújtott üvöltésszerű hang indult meg az ablaküregből a völgynek. Mintha óriási állat bődült volna el éktelen fájdalomában, hosszan, kinosan.

A kísértet volt.

Egy faloduból elővett hatalmas fatü-lökkel üvöltötte a borzalmas, különös hangot.

Lukács megszorította a társa karját. És feszülten várakoztak tovább.

Mikor a túlkölés utolsó visszhangja is elmúlt, az ablaknyílásból egyszerre fény villant elő.

A kísértet állt ott égő gyertyával, amelyet az éjszakai szellő lobogtatott, arcczal a folyó felé fordulva. Mozdulatlanul állott a törmeléken és lefelé nézett.

Néhány percz múlva a Dunának meszsze, tulsó oldalán, a szemben fekvő szerb részen is fény villant fel az éjszakában.

Parányi tűzpontocska, mintha csak pipára gyújtott volna odaát valaki. A kísértet megmozdult. Égő gyertyáját baljával hirtelen az egyik oldalfal mögé vitte s az ablaküreg elsötétült.

Abban a pillanatban odaát is kialudt a fény.

Ekkor egyenletes időközökben egymásután ötször tűnt elő és tűnt el ismét a fény az előbbi módon a nyílásban.

A tulsó parton is ötször lobbant a fény válaszképpen.

Aztán a kisértet elfujta a gyertyáját és kimászott az ablaküregből a fal tetejére. Lekuporodott az omladékon. És nem mozdult egy darabig, mintha kővé vált volna.

Telt az idő és semmi sem változott.

Oláh feszengeni kezdett a helyén és halkán sugta:

— Fogjuk már meg, az istenfáját! . . .

— Várjunk — lehelte Lukács. — A vége még hátra van.. Láttá, hogy telegrafáltak?

— Láttam!

— Csitt!

A kisértet megmozdult a falon. Oláh a társa szorítását érezte a karján.

A Duna felől egyenletes csobbanások hallatszottak.

— Evezőcsapások — sugta Lukács.

Eközben fenn az égen mindinkább ritkultak a fellegek. A déli égbolt már egészen megtisztult s felragyogtak a csillagok.

Az ezüstös rojtú felhőkárpit mögül előbújt a teli hold mosolygós, sárgás arca s bagyadt fényével bevilágította az egész vidéket.

A kisértet aggodalmasan bámult fel a kellemetlen vendégre.

Most már jól lehetett látni.

A folyam csillogó tükrén jó messze, egy előremozgó, fekete folt tűnt fel.

Egyre közelebb és közelebb jött a part-hoz s most már homályosan ki lehetett venni, hogy sötét alakok motolálnak rajta.

Ekkor a kisértet felemelkedett. Egy lejtős falrészén lemászott a törmelékről s lefelé indult a lejtőn a folyamhoz.

A két csendőr megrándult.

— Elmenekül — ijedezett Oláh.

— A nyomában kell lennünk. Azonban oly halkán jöjjön, ahogy csak tud.

És a bokrosabb, árnyékosabb helyeket keresve, meglapulva csuszta le a folyam felé.

Eközben az éjszakai csónakosok a rom alatt kötöttek ki.

A kisértet odaért hozzájuk s a csónakból előmászó alakok közre vették.

A két csendőr az út árkában, alig har-

mincz méternyi közelből, minden mozdulatukat láthatta.

Oláh megolvasta őket. A kísértettel együtt heten voltak.

— Kemény munka lesz, — sugta Lukács. — A ficzkók sokan vannak. De csak hideg vér! És czélozva lőjjön, ha rákerülne a sor.

Azok a parton még halkan tanácskoztak egy darabig. Aztán a jövevények közül négy visszatért a csónakhoz, de csakhamar újra megjelentek a parton: különböző batyukat és zsákokat emeltek a vállukon. A teher nagy lehetett, mert szinte görnyedeztek alatta. És az egész menet a kísértet vezetésével megindult a romok felé.

Ebben a perczben kemény kiáltás halatszott:

— A törvény nevében! Állj!

A Lukács kiáltása volt, ki társával rájuk szegezett fegyverrel elállta az utat.

Egy pillanatra az egész társaság megdermedt.

De csak egy pillanatra!

A másik szempillantásban már megelevenedtek s lehányták a terhüket.

Ami ezután jött, rövid volt.

Szitok ... puskatüz ... és halálordítás!

*

Ebben az évben a „Pesti Hirlap“ november 27-iki számában egy czikk jelent meg:

„Csendőrök és csempészek harcza“.

Fehértemplomból táviratozzák, hogy az elmúlt éjjel az Aldunán, a moldvai határban véres ütközet folyt le csendőrök és csempészek között.

A dolognak különben érdekes előzménye van.

Egy héttel ezelőtt jelentettük olvasóinknak, hogy a moldovai közbirtokossági erdő egyik kerülője, Simeon György, titokzatos körülmények között hirtelen eltűnt.

A csendőrség erélyes nyomozást indított az ügyben, de az eltűnt nyomára jönni nem tudott. Közben a szerbiai oldalon megtalálták a kerülő csónakját, melyet a víz ott partra vetett s már-már valószínűnek vették, hogy Simeon — ki egyébként gyakran átjárt csónakjával a tulsó partra, — szerenesétlenségnek esett áldozatul, midőn egy véletlen körülmény a csendőrséget nyomra vezette.

Kiderült, hogy az Alduna moldovai részén egy veszélyes csempészbanda évek óta üzte garázdálkodásait. Kivétel nélkül szerbiai alattvalók voltak s a magyar parton egy romokban fekvő épületben ütötték fel főhadiszállásukat, mely egykoron, valami végház lehetett. Ennek a félig beomlott pinczéit használták fel raktárul s ez állandóan tömve volt mindennél, amit csak valaha dunai hajók szállítottak.

Azt meg kell hagyni, hogy ügyesen csinálták a dolgukat.

Az volt a módszerük, hogy egyikük szépen átcsónakázott a magyar partra s az omladékos épület törmelékei között meghúzódott. Innen kényelmesen megfigyelte, hogy nincs-e veszedelem a láthatáron, s amint leszállt az éj, tűzjellel értesítette a tulparton várakozó társait. Ha tiszta volt a levegő, amazok egész bátran indultak el szállitmányaikkal, ha meg baj volt, a következő éjszakára halasztották az átkelést.

Igy ment az éveken keresztül, amig egyszer a szerencsétlen kerülőnek, Simeon Györgynek, ki hivatása teljesítése közben, többször fordult meg az elhagyott omladék

tájékán, valahogy feltűnt ez a különös éjjeli telegrafálás. A szegény embernek ez lett a balsorsa. Megleste a csempészeket, s a durva emberek, titkukat féltve, meggyilkolták a szerencsétlent.

A gyilkosság elkövetése után a csempészek egyikének új ötlete támadt.

Az omladék szomszédságában egy utkaparó házikója állt. Hogy ettől és a netalán éjjel arra járóktól is feltétlen biztonságban legyenek, egy régi, de a köznép előtt bevált recept szerint kísérteties híret keltették az omladéknak.

Éjféle órán fehér lepelbe burkolt alakok bömböltek sajátságos hangú fatülkökkel a romok között; a boldogtalan kerülő levágott koponyáját vékony drótra fűzve, hosszú póznán az utkaparó ablaka előtt lóbálgatták.

Hát a szegény ember halálra is rémült ezektől a dolgoktól a feleségével egyetemben s a Dárius minden kincséért se bujt volna ki egyikük se éjszaka a lakásából.

A csempészek pedig csak ezt akarták. Csupán egy dologról feledkeztek meg. Azokról az örökösén járó, soha meg nem álló emberékről, akik ott járnak a falunkban, amig

csendes álmainkat aluszsuk, ott járnak a zúgó erdők legsötétebb részén, hegyszakadékban, vízmosásban, szép időben és hózivatarban, akik mindig ott vannak, ahol legnagyobb a veszedelem, s akiket egyszerű, szürke néven úgy hívnak, hogy: csendőr.

Pedig ezeket kár volt kifelejteni a játékból. Ezeket már nem lehetett egyszerű kísértet-históriával más utra terelni.

A moldovai csendőrőrs parancsnoka, Lukács János örsvezető és Oláh Imre csendőr az utkaparó feleségétől megtudták, hogy kísértet jár a romok között. Hát rávadásztak. És végignézték az egész komédiát.

A végén aztán, amikor a csempészek a magyar parton mind együtt voltak, utjukat állták. Egyszerűen, nyugodtan. Úgy, ahogy azt csak magyar csendőrök tudják végrehajtani.

Hanem hát a csempész se adja meg magát olyan könnyen.

A hét közül négynek meg kellett halnia, amíg a másik három belátta, hogy hasztalan minden erőlködés.

*

Az omladék ott áll az Alduna partján ma is. Holdas éjszakákon élesen válik ki a sötét háttérből szakgatott konturja, de már nem vet keresztet az oláh paraszt, ha elmegy alatta. Nem kísért benne már többé a Simeon sápadt, vértelen feje . . .

Emberek vagyunk.

Mire a völgy kanyarulathoz ért, már erősen világosodott. A nagy fa mellett megállt és megtörölte a homlokát. Szikár, csontos ember volt. A feje két oldalt már meglehetősen szürkült, pedig aligha járt közel a negyvenhez.

Egy darabig állt. A fejét féloldalt fordítva végignézett a völgyön, amerről jött. A völgy hosszában patak futott keresztül. Négy-öt lépés széles, kristálytisza hegyipatak. A derengő, reggeli párázat szakadozni kezdett.

— A hegy mögött most jön fel a nap, — gondolta magában.

Sóhajtott. Aztán lassú, fáradt mozdulattal leült a fa alatt az elsárgult, száraz gyepre. A fegyverét keresztül fektette az ölén és szomorúan, lélek nélkül bámult le az alatta néhány ölnyire hömpölygő hullámokra!

A gyermekére gondolt. Az emésztő láz-

zal, a gyilkos járványnyal küzdő kis fiára, akitől el kellett jönnie, mert első a szolgálat. Mit hoz reá a következő huszonnégy óra?! Vajjon élve találja-e, mire megint haza ér?!

— Ahogy az isten adja! Talán meggyelmez neki a csontos kaszás . . .

De azért reménykedni nem mert, csak tépelődött.

Hirtelen zörejt hallatszott mögötte. Fölütötte a fejét és hátra nézett.

A hegy mögötti falu felől a boróka bokrokkal benőtt uttalan lankás oldalon egy ember csörtetett lefelé. Leszegett fejjel egyenesen a pataknak tartott. Nem nézett sem jobbra, se balra, csak ment egyenesen neki a viznek. Amikor a víz széléhez ért, megállt. Egy darabig tanácstalanul tétovázva nézegetett szét a parton.

A fa alatt ülő csendesen felemelkedett és óvatosan a vastag törzs mögé húzódott.

Egy csapásra elfeledte a maga szomorúságát. Ebben a perczben csak ez az egy ember érdekelte az egész világból.

Figyelt. Csak a két szeme mutatta, hogy él, máskülönben akár csak kőből lett volna faragva.

Amaz oda lent ekkor már ide-oda topogott a parton. Begörbitette a derekát, leguggolt, felállt s mindegyre a vizet kémlelte. Nézegette a folyást le is, — fölfelé is, aztán hirtelen elhatározással lekerítette nyakából az oldalán levő duzzadt tarisznyáját s ledobta a földre.

A jobbában felcsillant egy széles kés pengéje s gyorsan, mintha kergetnék, neki esett az egyik mogyoróbokornak s vagdosni kezdte az egyenesebb, vastagabb hajtásokat.

Amikor vagy féltucatot kivágott közülök, nagyjából megkopasztotta a levelektől és apróbb galyaktól s a végeiket kihegyezte. Aztán egy rántással kifordította a tarisznya tartalmát. A göngybe csavart három-négy méter széles zsákformájú hálót sietve motolálta széjjel s a kihegyezett karókat, kettő kivételével a hóna alá kapta és gondolkodás nélkül lépett az alig térden felül érő, de jég-hideg vízbe.

Ezután hosszadalmas, aprólékos babrálás következett. A vízben álló kétfelől a háló száját vizellenében a karók segítségével a két parthoz rögzítette. A háló felső félívét a leg-hosszabb karóval közepén feltámasztotta, az

alsó félívét pedig sűrűn rakott kövekkel a mederfenékhez szorította le.

Végre elkészült a mű. A zsákháló az egész vízfolyást átfogva, a víz sodrától kifeszítve, mint egy éhes óriási szájüreg tátongett a mederben.

Az ember kigázolt a partra. Csupa víz volt, mert a kórakosgatással hónaljig is benne vájkált a mederben. Hanem ezzel kicsit se törődött. A tarisznyát hátra hagyta, felszedte a két heverő karót s szinte futva megindult a parton fölfelé.

Amikor vagy háromszáz lépésre ért, beugrott a partak közepébe és kézzel-lábbal dolgozva, a víz folyásban megindult a háló felé.

— Halászik az öreg! — állapította meg a lesben álló, hanem azért nem mozdult a fától. Benne is felébredt a kíváncsiság. Egyelőre csak az érdekelte, lesz-e hal a hálóban.

A vízben járó ezalatt mindegyre közeledett. A lábaival teljes erővel rugdalta a vizet. A két karja, mint két forgó motola, a karókkal fáradhatatlanul csapkodott jobbra-balra.

Mikor már közel ért a kifeszített háló-

hoz, mindegyre gyorsította a járását. Az utolsó darabot már futva tette meg.

Egy szempillantás alatt felrántotta a háló kövekkel leszoritott részét a víz színe fölé, összenyalábolta a szerszámot s már kint is volt vele a parton.

A háló összeszükült, zsákszerű aljában kétségbeesetten négy-öt darab kisebb-nagyobb pisztráng vergődött.

A ziháló mellü, összecsapzott ember szeme fölragyogott.

Kirázta a ficzánkoló halakat a gyepre és sorjába kapkodva kézbe őket, egyenkint verte a fejüket egy kőhöz. Ne kinlódjanak hiába szegények . . .

— Galambos! . . . hangzott most hirtelen a háta mögött.

A halas ember összerezent. Oldalt nézett és kiejté a kezében tartott zsákmányt.

A mogyoró bokrok között, alig négy lépésnyire tőle, minha a földből bujt volna elő, ott állt Vér István, a rettegett, a szigorú csendőrörmester.

Egy pillanatig szembe néztek egymással.

A vétken ért ember ránczos, kicserzett

arczáról roppant zavar és ijedelem tükröződött le. A vastag deresedő bajusza a ráhullott vízcseppektől szomorúan csüngött alá.

Nem állta a csendőr tekintét. Úgy érezte, minden vére a fejébe tódul. Lenézett a földre.

— Nem szégyeli kend magát? — törte meg a hallgatást a csendőr. — Bántani a másét! . . . Kendről ezt nem hittem volna, Galambos! . . .

Az ember sóhajtott. Alig hallhatóan mondta:

— Először történik, örmester úr.

— Az semmit se változtat a dolgon. Ámbár, amint láttam, jól érti kend a dolgát. Aligha csinálta most először.

Az ember fölemelkedett a földről, aztán görnyedten megállt.

— Hát — mondta — tudok hozzá, az igaz. Még a régi uraság idejéből, amikor még szabad volt. De tilosban most járok először.

A csendőr vállat vont.

— A baj már megtörtént, Galambos, — szolt aztán egykedvűen. — Ezért most már felelni kell kendnek. Kapja össze a hálót és a halakat, bemegyünk a községházára.

Az ember mozdulatlanul, megtörve állt egy darabig. A hangja remegett, amikor megszólalt:

— Ne kísérjen be, őrmester úr ... Falu csufjára! . . .

— Előbb kellett volna azt meggondolni kendnek. Most már nem lehet változtatni a dolgon. A törvény, — törvény! — tette utána nyomatékkal.

Galambos Péter legörnyedt. Harangozó volt a faluban, — ismerte jól Vér Istvánt. Tudta, hogy hiábavaló itt minden további beszéd.

Kifacsarta nagyjából a vizes hálót, közéje rakta a megmerevedett halacskákat s belegyömöszölve az egészet a tarisznyába, szó nélkül megindult a csendőr előtt.

Mentek fel a lejtőnek a falu felé, szótlanul, hallgatagon.

Egy órába se telt, a falu alatt voltak.

A tiszta reggeli levegőbe most hirtelen belesendült a falu kisebbik harangjának éles sivalkodása.

Galambos Péter megtorpant, megállt.

— A lélekharang szól . . . dadogta. — Én jószágos istenem . . . Jézusom! . . .

Vér Istvánt szíven találta a szó. A halálosan beteg kis fiára gondolt . . . De a másik perczen már föllélekzett. Hiszen ő nem ebben a faluban lakik. Amott túl a hegyen, a harmadikban. Onnan nem hallatszik idáig a harang szava . . .

És megkeményítve magát, már rá is szólt a jajgató emberre.

— Mit óbégat, kend! Ha szól, hát szól. A kend mesterségébe vág. Eléggé megszokhatta már! . . .

— Édes istenem . . . igaz . . . igaz . . . De most nekem húzták . . . A gyerekenek . . . a nagyobbik lányomnak . . . Érzem . . . érzem a szívemen, őrmester úr! . . . sirt fel az ember szakgatottan s szinte futva indult a falu felé.

Vér István alig tudta követni.

— Hát olyan beteg a kend lánya? — kérdezte utóbb.

— Meg is halt már — fuldokolta az ember. — Megéreztem az előbb . . . Négy napja halódik folyton . . . Sohse volt magánál . . . Az éjjel észbe tért . . . Megismert mindnyájunkat . . . Ehetne . . . Halat ehetne . . . mondta. Ómiatta mentem ma reggel . . .

Most már meghalt . . . bizonyosan meghalt . . . Meglássá, őrmester úr . . .

A csendőr elkomorodott. Hangtalanul ment a lihegő ember után.

Mikor az iskolamögötti kis ház elé értek, Galambos Péter megállt az utca ajtónál. A konyha előtt egy sereg falusi asszony álldogált, s a nyitott ajtón át kihallotta a felesége hangos jajgatását . . .

Nem szólt, csak a melle zihált. Neki támaszkodott a kapu félfának s a kiveresedett, ránczos kezeivel eltakarta az arcát.

A csendőr tanácstalanul állt egy darabig.

— Menjen be, Galambos, — szólt aztán szánakozóan. — Az ügyet majd elintézzük később, . . . azután . . .

S elfordulva az alvégnek vette az utját.

*

Vér István csendőrőrmester vétett a reglama ellen. Galambostól a halak dolgát sohase kérte számon . . .

Dumitru Pop.

Két lövés dördült gyorsan egymás után . . .

A hirtelen lehulló októberi alkonyatba élesen villant bele a puska fellobbanó tüze, megvilágítva egy pillanatra a hegyoldalt övező bokrokat.

A „Dealu Mare“ szűk völgye morogva adta tovább a dörrenéseket. De, amire lassan, haldokolva elült a távolban a morajlás, az éjjeli menhelyükről felvert madarak is megbujtak újra valahol az avar között s a völgy felett ismét elfoglalta helyét az emberlakatlan hegyek, késő őszi némasága.

Egynehány perczig halálos csönd volt.

A bokros, gazbenőtte hegyoldallal szemben vagy harmincz ölnyire a völgy másik oldalán, ahonnan a kettős puskatűz felcsapott, a meredély felett egy ember állt. Sötét egyenruhájának és tollas kalapjának körvonala élesen rajzolódott ki az alko-nyuló, szürke égbolt háttéréből.

Mozdulatlanul, előrehajolva állt, mint egy görbe fatörzs. A szeme meredten tapadt egy ideig az ellenkező oldal egy sötét pontjára, aztán lassan, zsibbadtan leakasztotta válláról a szuronyos fegyvert.

De nem lövésre készült. Fél kézzel megmarkolta a fegyvere nyakát s mint egy pálczát a feje fölé emelve, átfenyegtetett vele a tulsó oldalra.

— Gyogye! Megver érette az Isten!

Oláhul kiáltott. Rekedten, száraz torokkal s valamelyes fájdalom rezgett a hangjában.

A kiáltásra odaát megzörrent a száraz fű. Egy rongyos, fekete emberalak ugrott fel fektéből az egyik fatönk mellől s egy pillanatra állva maradt.

A másik szempillantásban hirtelen megfordult. Két kézzel messzire dobta el magától a hóna alatt szorongatott, kilőtt kétcsövű fegyvert s eszeveszett vad futással megindult lefelé a hegyoldalra. Az alakját már rég elnyelte a sötétség, de még jó darabig hallatszott a riadt menekülés távoli zörgeése a törmelékfedte talajon.

A másik ember — az egyenruhás, —

odaát a szemközti oldalon, egy darabig még utána nézett.

Aztán a földre fektetve a puskáját, a táskájából előkotort valami fehérítő, hosszú rongyfélét s csendesen, rezignáltan elkezdte kötözgetni vele a bal kezefején tátongó, vértől csepegő, fekete sebet . . .

Két nappal később egy eldugott, havasi falu piszkos korcsmájában az ütött-kopott kecskelábú asztal mellett, két oláh férfi ült. Kivülről behallatszott az őszi eső egyhangú dobolása s talán ez tette, hogy rajtuk kívül, bár öreg este volt, senki sem volt az ivóban.

Jó darab hallgatás után az öregebb megszólalt:

— Azt mondd, hogy elhibáztad? — kérdezte.

A fiatalabb, egy vadképű, forradásos arcú, fekete ember, fölütötte a fejét a szóra. Fölkapta az előtte álló, hosszú nyakú üres pálinkásüveget s teljes erővel a sarokba vágta.

— El! — mondta aztán szilajul. — Vigye el az ördög!

A öregebb hűmmögött s egy darabig a

rosszúl szelelő pipáját igazgatta. Csak amikor ezzel elkészült, ekkor kérdezte.

— Tudja már apád?

— Tudja.

— Mit szólt?

— Szidott. Azt mondta, hogy nagy marha vagyok. Hogy bizonyosan reszketett a kezem. Mondta hogy az őzet sohasem hibázom el kétannyról sem, a Dumitru pedig nagyobb mint három őz.

Kissé elhallgatott, aztán hozzátette.

— Különösen dühös volt, amiért elhagytam a puskát. Egyre azon óbégatott, hogy csak őt bírják a lábai, hacsak egy napra is visszatérne a szeme világa, — majd megmutatná . . . Iszonyatosan dühös volt az öreg. Felhányta, hogy a két derék fia börtönben ül, én pedig hitvány semmirevaló vagyok. A végén olyan csunyául kezdett átkozódni, — hogy otthagytam.

— Mi lesz most?

— Semmi sem lesz. Ha keresnek, — ha kerébe törnek is, — csak azt mondom, hogy őzre lőttem. Hát semmi sem lesz. Aztán, — tette hozzá fellobbanó szemmel, — másodszor nem fogom elhibázni!

A tüszőjében kotorászott. Kihámozott belőle egy ezüstforintot és ütni kezdte vele az asztalt. A zörgetésre nagysokára bebujt az ivóba egy parasztasszony s egy új üveg pálinkát tett eléjük. Mikor az asszony kiment, ittak. Egy üvegből, fölváltva.

Az öregebb szájában szörtyögött a moekos pipa. Nem vette ki. A szárat rágva, a fogai közt mondta:

— Én azt hiszem, legjobb volna abbahagyni a dolgot, Gyorgye. A vér csak vér. Dumitru mégis csak a bátyád, aztán. . .

— Hallgass! — kiáltott közbe vadul a fiatalabb. — Hallgass, ha jót akarsz. Az az ember nem testvérem nekem. Átkozott vér kering az ereiben, amely az enyémmel nem lehet rokon. Ha ő ki nem fajzik közülünk, apám még most is járhatna és látna. A bátyáim nem ülnének börtönben. Nagyon gazdagok lennének mi már mostan, ha a Dumitru nem lett volna.

— Nono, — mondta az öregebb — a szerencsétlenség csak úgy megtörténhetett volna akkor is.

— Fenét! Mit tudsz te ahhoz. Ha a Du-

mitru nincs, sohase tudódott volna ki annak a két rongyos fiáncznak a halála . . .

— Hm! Nem kellett volna agyonütni őket.

— Igen ám, — de nem lehetett másképp. Apámék a két nagyobbik bátyámmal azon a szerencsétlen éjszakán hetvennégy ökörrrel jöttek át a határon. Csuda sok pénz feküdt abba, — mind, ami csak volt. Hát nem lehetett hagyni, hogy elvegyék.

Apám még mindig mondja, hogy az volt a fő baj, hogy csak hárman voltak. Én akkor még gyerek voltam, beteg is, hát nem vittek. A Dumitru pedig az Istennek se akart velük menni. Az ördög tudja, miféle vér szorult bele, de már gyerekkorában is mindig rimázkodott apámnak, hogy hagyjon fel a csempészettel. Pedig olyankor mindig nagyon megverték miatta.

Hát akkor se ment, amikor egy csapásra gazdagok lehettünk volna.

Pedig apám mondja, ha Dumitru is velök van, a fiánczok nem üthettek volna rajtuk, mert egyikük előre kémlélhetett volna. Így azonban ketten nem bírtak a sok jószággal, mert oldalt mindegyre el-elmaradoztak.

Hát mind a hármuknak hajtani kellett és nem volt, aki vigyázzon. Így történt, hogy egyszerre csak a nyakukon voltak a fiánczok.

— Persze, persze — bólogatott az öregebb és közelebb húzta magához a pálinkásüveget.

— De ha még csak eddig volna! — folytatta indulatosan a fiatalabb. — Hanem, amikor a csendőrök gyánuba vették apámékat, Dumitru a törvény előtt nem akart vállalni. Pedig apám és az öregebb bátyáim még a csendőrök érkezése előtt kitanitották, hogy csak azt erősítse, hogy azon az éjszakán, amikor a fiánczok meghaltak, valamennyien otthon voltunk. Mióta apám a nyáron félig vakon és elnyomorodva hazajött a börtönből, sokszor elmesélte, hogy amikor a törvény előtt az egyik bíró figyelmeztette Dumitrut, hogy ha nem akar nem kell vallomást tenni, — Dumitru olyan néma maradt, mint a sült hal.

Arra a bírák összenéztek és apáméknak egyszerre végük volt.

— Hát Dumitrunak mit szólt az apád, mikor hazajött?

— Mit szólhatott volna! Hiszen te is jól tudod, hogy akkor már Dumitrunak hirehamva se volt a mi falunkban. Ha itt kapja, bizonyosan megfojtja. Így csak átkozta. A napnak minden órájában átkozta. És mert a lábai mindig fájtak és nem tudott aludni, hát éjjel is mindig átkozta. Néha már nem tudta mit csináljon, annyira hasogatták a fájdalmak. Olyankor sokszor fölkeltem, hogy ne aludjak, hanem menjek és öljem meg Dumitrut. Hogy álljak boszut érte és a bányáimért.

— Mit csináltál ilyenkor?

— Semmit. Mit csinálhattam volna! Mondtam apámnak, hogy azt se tudom él-e, hal-e, vagy hogy merre van Dumitru. Arra aztán engem is mindig a pokolba küldözött.

— Hogy történt mégis, hogy hirt kapatok Dumitru-ról?

— Hát véletlenül. Egészen véletlenül. Annyit itt a faluban tudtak, hogy amikor apámékat elítélték, Dumitru beállott katonának. Öt évvel később, éppen mikor 18 éves lettem, kaptam tőle egy levelet, amiben egy tiz forintost küldött s hívott, hogy jöjjenek egy nagy városba, elhelyez ott valami szolgálat-

ba. Abban a levélben azt is írta, hogy ő csendőr lett s hogy jól megy neki dolga.

De én nem mentem. Mindig szerettem volna egy puskát, hát a pénzzel jól jártam, mert most vehettem egyet.

Később egyszer — nem is tudom kinek — elmondtam valahol, hogy a Dumitru csendőr lett. Így aztán lassan megtudta az egész falu.

Aztán hét esztendőn keresztül semmi hír sem jött róla, pedig amint nem rég küldt, már régóta itt él a szomszéd járásban. De amióta csendőrnek állt, más lett a neve, hát az ördög gondolta volna.

A múlt vásáron aztán az öreg Petru a városban megismerte. Mondta, hogy már strázsamester lett a Dumitruból. Hogy nagy darab földön régen ő parancsol a csendőröknek. Hallotta az emberektől, hogy nagyon kemény ember. Egy leütött rossz nyúlért is törvénybe viszi az embereket.

Petru apámnak is elmondta, hogy Dumitru itt él a közelünkben. Hát az öregnek se kellett több. Alig, hogy haza jöttem, megeskett a fészületre, hogy addig nem nyugszom, amíg a Dumitrut meg nem ölöm.

— Megesküdtél?

— Háromszor. Kellett. Megátkozott volna. Vagy a bátyáimmal, — ha majd háza kerülnek egyszer, — engem is megöletett volna.

Elhallgatott. Nyílt az ajtó s nagy lármával ázott emberek jöttek az ivóba. Más falubeli szekeresek voltak, hát csak pár szót kiáltottak felénk s egy csomóban a szomszéd asztalhoz telepedtek. Mikor az előkerült kocsmárosné ellátta az embereket s a zaj egy kissé elült, megszólalt az öregebb.

— Mondjad tovább.

— Hol is hagytam. Hát igen, mit volt mit tenni. Vettem a puskámat és éjjel fölmentem a „Dealu Mare“-ra. Ismertem a járást. Sokat feküdtem ott lesben disznókra. A gerincez alatt lakik Gligor, a kerülő. Többször láttam azelőtt, hogy a csendőrök, ha a hegyet járták, beszóltak hozzá. Gondoltam, hogy majd csak arra jön egyszer a Dumitru is. Két hétig hiába vártam. Közbe négyszer le kellett jönnöm a faluba, mert nem volt mit ennem. Pedig csaknem egy napi járó a hegy. Gligor háromszor is látott. Azt hiszem, rám ismert, mert egyszer a nevemen szólított. Tá-

gultam előle, hogy meg ne fogjon. Éjjelente majd megfagytam, de Gligor a nyomomban járt, nem gyujthattam miatta tüzet.

Ahogy tegnapelőtt délután fekszem az élen, látom, hogy egy csendőr jön fölfelé a völgyben. A nap jól sütött, hát a szurony vilanása mindjárt a szemembe vágott. Csodálkoztam, hogy egyedül jön. Ezek nem szoktak magukba járni. Aztán örültem, hogy hátha a Dumitru, mert így könnyebb dolgom lenne, mintha ketten volnának.

A csendőr ezalatt lassan mind feljebb hágott. Mikor a vágás szélére ért, balra fordult. Most már tudtam hogy a Gligor háza felé tart. Kaptam a puskát és futni kezdtem. Mert ha közelebb akartam látni, nekem előbb kellett felérni az utra, amely a házhoz vezetett mint neki. Már jó sokáig ott álltam az uthoz közel egy vastag fa mögött, de semmit se láttam. Éppen azon gondolkoztam, hogy átmegyek a másik útra, amikor alulról beszélgetést hallok. Levettem a kalapomat és kilestem a fa mögül. Hát vagy nyolczvan lépésnyire ott ment előttem a csendőr, a Gligor, meg a felesége. Valahol az erdőn útközben találkoztak és beszélgetve mentek a

háznak. Nem tudom, mit beszéltek, mert én csak a csendőrt néztem. Mindjárt ráismer-tem. Ő volt, — Dumitru, — bizonyos. A bajusza megerősödött, de a hangja, az arca a régi. A szívem olyan erősen dobogott, hogy azt hittem, meghallják.

— Aztán rálóttél? — türelmetlenkedt közbe az öregebb oláh.

— Dehogy. Hiszen hárman voltak, s a Gligorék megismertek volna. Hát hagytam őket bemenni a házba és vártam. Egy jó óra múlva aztán Dumitru kijött s nekivágott a hegy másik oldalán a havasok felé vezető utnak. Egy vízmosáson keresztül eléje kerültem s a Farkasvölgynél bevártam. Tudtam, hogy a völgy jobb oldalán a meredély felett a gyaloguton fog menni, én hát a szemközti oldalon a bokrok közé huzódtam. Már sötétedt, mire jött. Mikor egy vonalra ért velem, egymásután mind a két csövet rásütöttem.

— Állva maradt?

— Elhibáztam. Mikor a tűz után a szemem újra nézett, láttam, hogy a puskájával megfenyegetett. Bizonyos, hogy az ördög volt velem, másképpen nem tudta volna, hogy én lőttem rá.

— Honnan gondolod, hogy megismert?

— Rám kiáltott. Hogy mit mondott azt a rémülettől nem értettem. De hogy a nevémen szólított, azt tisztán hallottam.

— Akkor ebből baj lesz, meglátod. Csodálom, hogy mindjárt agyon nem lőtt.

— Én se hittem, hogy élve kerülök haza. Még reggel is vaczogott a fogam.

— Lehet, hogy a golyó nem fogja, — mondta elgondolkodva az öregebb. — Van olyan ember sok!

— Ez volt nekem is az első gondolatom, mikor a lövések után egyenesen állt. Ezért rémültem halálra. Különben újra töltöttem volna. De apám mondta, hogy rosszul lőttem s én vagyok a hibás.

— Mit fogsz most csinálni?

— Holnaptól lesem újra. Hanem egyedül félek. Azért hivtalak a korcsmába, hogy gyere velem.

Az öregebb oláh kirugta maga alól a padot s hirtelen felállt.

— Talán megbolondultam! — kiáltotta izgatottan.

— Gyáva vagy!

— Mit!?! Én?! Hát a nyáron ki ment neki egy szál fejszével a nagy medvének, mi-
kor az akolhoz jött. Ti mind elfutottatok.
Mindenki tudja, hogy én nem félek. Hanem
csendőrre nem megyek! . . .

— A pálinkámat azért megittad.

— Itt egyen meg a fene, ha tudtam mit
akarsz. Eredj magad! Én nem akarok tudni
a dolgról, — mondta — most már dühösen
s köszönés nélkül elhagyta a korcsmát.

*

Pap Demeter őrmestert kiengedték a
katonakórházból. A bal kezefejére utraivalól
adtak még neki egy tiszta, szép fehér kötést,
aztán mehetett. Közel két hónapig volt a kór-
ház lakója, hát fellélezett, amikor kilépett a
kapun.

Úgy volt, hogy egy sötét őszi estén,
amikor a csendőrei nyomát járta, megcsu-
szott a hegyek között s egy éles karó estében
keresztülfurta a tenyerét. Legalább ő így
mondta.

Az a furcsán hasított seb aztán rosszra
fordult. Akarva, nem akarva, be kellett vele
menni a kórházba.

Alig várta, hogy hazaérjen. Amikor

a csörömpölő, rázós parasztszekér megál-
lott a falujában, a barnára meszelt, czim-
táblás ház előtt, egyszerre elfeledte a szen-
vedéseit.

Pedig rosszkor jött. Az emberei közül
egy se volt otthon. Csak az öreg szakácsnő
fogadta. De ez aztán őszintén örült az érke-
zésének.

A tűz már jóideje pattogott a kályhá-
ban, amikor az öreg asszony egy levelet tett
az őrmester elé.

— Majd elfeledkeztem róla, — mon-
dotta. — Pedig a legény, aki még hajnalban
hozta, azt mondta, hogy nagyon sürgős.

Pap Demeter a szolgálati könyvből ép-
pen azt nézegette, merre portyáznak a „fiuk”.
Kettő az éjjel ment el, ezek csak holnap dél-
tájt verődnek haza. Hanem Sós őrmesternek,
akit az ő betegsége idejére helyettesül ren-
deltek ide s aki Kánya csendőrrel már har-
madnapja van oda, már be kellett volna ér-
keznie.

A levélre esett a pillantása. A durva,
barna boritékon egyszeribe megismerte a
Kánya csendőr irását. Egy pár másodpercig
azon tűnődött, hogy mért ir a csendőr, mikor

Sós a vezető, aztán hirtelen feltépte a levelet és olvasni kezdte:

„Ma este hétkor, a Farkasvölgy fölötti uton, a nagy száraz fa mögül, orozva kétszer ránk lőttek. Mindkét lövés Sós őrmestert találta. A tettes Havasfalu irányába menekült s a fák között a sötétben eltűnt. Utána tett lövéseim nem találtak.

Sós őrmester az uton, amig a kerülő házba vittem, meghalt. Segítségét kérek.

Kánya esendőr“.

Pap Demeter kezéből kihullott az irás. A nagy mahomed ember összebicsaklott. Az arca fehér volt, mint a fal.

— Gyorgye volt . . . az öcsém . . . — sugta borzadva maga elé.

Órákba telt, amig valamennyire magához tért. Aztán kocsit hozatott. Letépte a kezéről a fölösleges kötést, töltött a fegyverébe és fölült.

Mikorra Havasfalu első házát elérte, éppen nyolczat harangoztak. Megállította a kocsit. A kertekben kötésig ért a hó és meglehetősen sötét volt, hanem azért nekivágott.

Szinte futva kapált előre a nagy hóban, gödrökön, sövényeken keresztül, mintha kergettek volna. A hatodik vagy hetedik kertből aztán belépett egy udvarra. A tehénistálló arasznyi ablakából mécsfény pislogott. Belökte az ajtót.

— Gazember! — lihegte.

A jászol mellől egy ember nekitántorodott a falnak. A kezeivel egy párszor belemarkolt a levegőbe, aztán térdreesett.

— Mit tettél szerencsétlen?! Nem volt elég, hogy engem akartál megölni, most még egy ártatlant is meggyilkoltál! Mért ölted meg Sós őrmestert?

— Dumitru . . . Dumitru . . .

— Felelj!

Az ember hallgatott.

— Alakra hasonlítottunk egymáshoz. Azt hitted, ugy-e, hogy én vagyok. Mi?

— Igen, — nyögte a térdelő — azt hittem.

— Te nyomorult! . . . Hitványabb vagy a . . .

— Dumitru! . . . irgalmazz . . .

Pap Demeter undorral, de valamelyes szájalommal nézett a lábainál fetrengő emberre. Hallgatott.

— Dumitru . . . mondd . . . ugy-e most már fel fognak akasztani? . . .

Pap Demeternek az ajakán végigvonaglott egy ideg. A borzalmas kérdés a szívébe markolt. Egy pillanatra úgy látta, mintha már a bitón függne az öcsese. Minden atyafia nehéz fegyencz s most az öcsese talán a — bitófán . . .

Összeborzadt. Egy darabig tanácstalanul, küzködve nézett az öcsésére. Aztán hirtelen határozott.

Elborult szemmel, szomoruan mondta:

— Nem . . . Ne félj! Pap Demeternek az öcsését nem fogják fölakasztani . . .

— Dumitru! . . . Hát megbocsátasz? Szökni hagysz? — ujjongott fel reszketve a gyilkos s előre esuszva átölelte a bátyja térdeit.

Pap Demeter még jobban elkomorodott. Visszahátrált a jászolig s gyorsan, rekedten mondta:

— Megbocsátok . . . Menj isten nevében! Kapd össze ami kell. Fuss azonnal . . . át a határon. És az isten bocsásson meg neked! . . . És nekem is! . . .

S abban a pillanatban, amikor az öcs-

cse nekifordult az ajtónak, Pap Demeter felfehér arczezal, de kemény, szilárd kézzel kapta arczához a fegyvert.

Egy lövés dördült. És Gyorgye Pop — az orgyilkos — a koponyáján halálosan találva, az ajtónyílásban úgy esett össze, mint a rongy . . .

A generális.

Bánóczy doktor káromkodva verte le a kalapjáról a vizet, amint hirtelen belépett az üveg verandás fürdővendéglő ajtaján. Máskor bizonyára sokan megmosolyogták volna a kicsi öreg doktor csatákos, komikus alakját, de az a rettenetes, soha nem látott itéletidő, ami az eldugott, félreeső kis nyaraló-telep felett már dél óta dühöngött, komorrá tette a kedélyeket.

Az eső teljes erővel zuhogott s az átláthatlan ólom szűrkeséget csak olykor hasított a keresztül egy-egy vakító villámlás. A dörgést ezerszeresen verték vissza a körülfekvő hegyek s ilyenkor a fából épült, földszintes fürdővendéglő ablakai perczeig rezegtek.

A vad hegyi zivartarhoz nem szokott, messzi városokból összeverődött kis fürdőző társaság játékot, társalgást abbahagyva, szótlanul bujt közelebb egymáshoz. Komo-

ran, némán ültek a terem közepén álló kerek asztal körül s ha odafönn a fejük felett egy-egy menydörgés a kelleténél jobban sistergett, recsegett, egyszerre ütemszerűen begörbitették a hátukat, mint az imádkozó zsidók.

Bánóczyt a vizesésnél kapta a zivatar, ahová még délelőtt kirándult. Csatakosan, bőrig ázva került vissza. A nyakába hulló áldás boszússá tette. De amikor meglátta az együtt gubbasztó, riadt nézésű, ijedt társaságot, egy szempillantás alatt kiszélesedett az arca.

— Félünk urak, félünk?! — mondá az asztal felé közeledve.

— De legalább ingyen van. Ilyen égiháborút a Nemzeti színház se tud produkálni, ha minden réztányérját fölsorakoztatja is. Aztán, amíg nem ég a fejük felett, addig igazán nincs baj . . .

Rettenetes, fülsiketítő csattanás követte a szavakat s a társaság néhány tagja, komoran, feddőleg tekintett a doktorra.

— Gombház — legyintett a doktor. A huszadik nyarat töltöm itt és minden évben akadt egy kis koncert. Baj még se lett belőle soha. Hanem nézzenek csak oda az urak

— tevé utána, amint apró, nyugtalan szemével hirtelen kitekintett az ablakon. — Azok ott künn füttyülnek a zivatarra.

Mindenki a jelzett irányba nézett. A szemközti hegyoldalon kigyózó gyalogösvényen két csendőr baktatott lefelé. Lassan, nyugodtan ereszkedtek alá a sikos uton, mintha virágos parkban sétálnának.

Az öreg fürdőorvos elérte a célját. A jég megtört. A letargiába merült társaság egyik tagja megszólalt:

— Szegény emberek!

— Kutyanak való mesterség az! duplázott reá egy másik.

— No-no! — nem szabad mindjárt mindent olyan tragikusan venni, — kapta el a szót a doktor. — Megáztak. Megszáradnak, — ennyi az egész.

— Könnyü önnek, doktor — szólt közbe egy hirtelen szöke, pesti ügyvéd, aki mihelyt vitáról volt szó, kezdte elfelejteni a künn levő égzengést.

— Ha ön megázik, rövidesen átöltözködik, vagy megbujik a jó meleg ágyában. Hanem azok a szegény tollas vitézek, ki tudja mikor jutnak fedél alá. Ismerem valameny-

nyire a mesterségüket és tudom, hogy az utjukon olykor napokig nincs megállás.

Ezeket a szegény embereket kegyetlen szigorral kergetik vizen, sáron keresztül, dermesztő hidegben, zsáksötét éjszakában egyaránt. S jaj annak, aki egy hajszálnyira elvétí a dolgot. A legcsekélyebb hiba, irtóztató büntetéssel jár. Tudja ön doktor, mit tesz az, egy egész életen át haditörvények alatt állani?

— Jó, jó — legyintett kezével az öreg fürdőorvos — de higgyék el, uraim, hogy az ördög se mindig olyan fekete, mint aminőnek festik. Eszembe jut erről egy régi historia, amiben egy műtét erejéig nekem is részem volt. Ha nem untatom önöket, szívesen elmondom.

— Halljuk a doktort, halljuk! — kiáltották egyszerre többen is.

— Hát jól van, kérem. De hogyan is kezdjem. Szóval régen volt talán húsz év előtt. Körorvos voltam a falumban akkor s így én gyógyítgattam az ott állomásozó négy-öt csendőrt is, ha éppen kellett. Őszintén szólva, kevés baj volt velük. Kemény kötésű, edzett emberek voltak, ritkán szorultak reám

valamiben. Hanem azért lassankint valamennyit megismertem. Olyan kicsi, rongyos faluban nem is lehet az másképp. Valamelyest az életmódjuk is érdekelt. Ahogy az a négy-öt nagy darab, marczona katonaeber a hófehérre meszelt, ragyogó tiszta házikóban szépen, testvériesen megfért, módfelett megnyerte a tetszésemet. Így aztán, ha az utam arra vitt s nem volt valami sürgős dolgom, többször benéztem hozzájuk. Egy nagy szobában laktak. Az ágyaik — mindig tisztán fehérre behuzva — egymás mellett sorakoztak s ők maguk is otthon mindig tiszták és nyugodtak voltak, akármilyen esztakosan és megtépve kerültek is előzőleg haza.

Csak olyankor látszott némi izgatottság rajtuk, amikor egyik vagy másik tisztjuket várták.

Ilyenkor mindenik tett-vett valamit, hogy a különben is ragyogó rendet még jobban emeljék. Főként a lovaik adtak sok gondot nekik, mert abban a sárfészekben, valamennyien lovasitva voltak.

Ahogy egyszer egy nyári délután benéztem hozzájuk, csak hárman voltak oda-

haza. A másik kettő a puszták között portyáztott valahol. A képükön valami kedvetlenség ült meg, szótlanabbak, komorabbak voltak, mint máskor.

— Mért búsulnak? — kérdezem. Az első csak legyint.

— A generális jön — mondja a másik. — Hir jött a szomszéd őrsről, hogy estefelé itt lesz.

— Ej no, — mondom, — nem eszi az meg magukat.

S ezzel már mentem is kifelé. Nagy vendéget várnak, nem jó ilyenkor ott lábatlankodni.

Este felé tényleg megjött a generális. Alig hogy a két távollevő esendőr hazaérkezett, lenyergelt, már be is lépett hozzájuk. Parasztszekéren jött. Egyedül, kíséret nélkül. Öszülő zömök emberke volt. A nézése szigorú. És kemény, mint az aczél. Egyenesen a nagyobbik szobába nyitott. Az emberek egy szempillantás alatt az ágyaikhoz ugrottak. Kiki a magáéhoz. És álltak, mint a czövek. — Lesz, ahogy lesz, gondolták, — vagy talán semmit sem gondoltak.

Az altiszt gépiesen fújta el a mondókáját.

Csak a hangja csengésében rezgett valame-lyes elfogódottság.

A generális az ajtónyílásban állott meg. Szó nélkül hallgatta végig a jelentést. A szürke, hideg szeme egynehány másodper-zig mereven függött az előtte álló emberen. Aztán lassan végighordozta tekintetét a szo-bában. A sorban egymás mellett álló ágya-kon, a feszesen mellettük álló embereken, a fegyverfogásokon.

A kardja megcsörrent, amint hirtelen megindult. Egyenesen az első számú ágy fe-jénél álló fegyverfogásnak tartott.

Nagy János csendőr, az első számú ágy és fegyverfogás gazdája elsápadt. A szobá-ban olyan csendesség volt hogy, amint mon-dani szokták, egy légy repülése is hallható lett volna.

A generális leakasztotta a szegről a ka-rabélyt. Egy gyors mozdulattal felrántotta a zárdugattyút, kissé megemelte a fegyvert s belenézett a töltényürbe. A fegyver üres volt, nem volt benne töltény. Rendben volt.

Mert, hogy egészen megértsenek, a do-log úgy áll, hogy a csendőrök élesre töltött fegyverrel járkálnak. Csak hogy igen szí-

gorú szabály van arra, hogy amikor haza ke-rülnek, mielőtt még a szobába belépnének, ki kell üriteni a fegyvereket.

A generális tehát azt nézte, elég van-e téve ennek a szabálynak.

A dolog rendben volt, pedig Nagy Já-nos alig egy félóra előtt került haza.

A generális vissza akasztotta a kara-bélyt s már egy lépést előre tett a másik ágy felé, amikor a pillantása hirtelen megakadt a karabély mellett függő forgópisztolyon. A másik perczben már lekapta a fogasról.

Nagy János háttal állt a fogasnak. Mozdulni, hátrafordulni katonáéknál nem szabad, — hát nem láthatta mi történik a háta megett. De úgy látszik megérezte. Leg-alább arcza egy árnyalattal még sápadtabb lett.

A generális megmarkolta a pisztoly agyát. Forgatta jobbra, forgatta balra. Az-tán a bal tenyerével lefogva a fegyver csövét, a jobb mutató ujját beakasztotta a ravaszba. És meghúzta, hogy jól műkö-dik-e.

Most éles, kemény dörrenés rázta meg a szoba levegőjét.

A csendőrökben elhült a vér. Nagy János arca falfehér lett.

A generális ott állt az ágy mellett. A jobb kezében még füstölgött a pisztoly, a bal kezefeje pedig füstösen, véresen, összeroncsolva csüngött alá.

Egy másodperczig mozdulatlanul állt, aztán csendesen, lassú mozdulattal az ágyra fektette a pisztolyt. A zubbonya felső zsebéből fehér zsebkendőt huzott elő s hangtalanul, lassan háromszor, négyszer becsavarta a balkezén azt a helyet, ahol öt másodpercz előtt még a gyűrűs ujja volt.

A szobában csak az emberek elfojtott, szakgatott lélekezete hallatszott.

A generális Nagy János elé ment és megállt előtte. Nézte. Nézte az ember halálra vált, fehér arcát s kétszer-háromszor csendesen bölintott.

Aztán megszólalt.

Halkan, tompított hangon mondta:

— Fiam! . . . maga számár! . . .

Vagy három másodperczig még mereven nézte a csendőrt, aztán mintegy önmagához beszélve hozzátette:

— De én még nagyobb vagyok . . .

Nem szólt többet. Sarkon fordult és tíz percz múlva már ott ült a mütőszobámban. Kemény ember volt. Szivarozva nézte, mint vettem le a gyűrűs ujjából azt a darabkát, amit a golyó még meghagyott belőle . . .

Bánóczy doktor elhallgatott s eltelt egy percz is, amikor hozzátette:

— S a csendőrnek emiatt a hajaszála se görbült meg! . . .

A generális volt, aki így akarta.

Benedek őrmester.

I.

A földek felől a nádasnak húzódó talyiga uton egy lovasember közeledett. A kalapja szorosan a fülére volt huzva s inkább lógott, mint ült a lovon. A sovány hosszúszerű gebe lassan baktatott a forró napsütésben s az ember egykedvűen pipált a hátán.

Mikor a nádas szélén álló vén fűzfához ért, a lovasember megállt. Kivette a szájából a pipát s a fa felé biczentett.

— Adj'isten! . . . — mondta s a pipát tartó kezefejével végigsurolt egyszer a bajusza alatt.

A fa gyér árnyékában a méter magas fűben két csendőr ült. A kalapjaik a földre voltak téve. Csak a fejük látszott ki a fűből.

— Fogadj' isten! . . .

Egy darab hallgatás következett. A csendőrök nézegették az embert, de a földről nem kelttek föl. A ló elunta az állást s lehajlítva a nyakát lassan harapdálni kezdett a fűben.

— Jó idő van, — mondta az ember a ló hátáról. És a pipát visszadugta a szájába.

— Honnan jön kend?

A paraszt kétszer, háromszor erősebben szitta meg a pipát, csendesen kivette a fogai közül s a szárral a válla fölött hátra bökött.

— Alulról.

— Ide való kend?

— Hát hova való volnék. Ide hát!

— Ismeri kend Balogh Ferkét?

— Balogh Ferkét?!

— Azt. Aki most két éve itt lakott a Sebesfok alatt.

— Hogyne ismerném.

— Mit gondol, merre járhat mostanában.

Az ember késett a felelettel. Szótlanul nézegetett egy darabig a csendőrök felé, aztán vállat vont.

— Ki tudhatná azt.

A zömökebb csendőr, aki a kérdéseket intézte, felemelkedett ültéből s csak úgy fedetlen fejjel, a puskáját is a földön hagyva, pár lépést előre jött.

— Azt mondják ide a nádasba vette be magát s hogy azóta bent él itt valamelyik szigeten.

— Lehet — mondta a paraszt kurtán s lehajolt a ló nyakára csúszott kantárszár után. De mert a ló nem indított mindjárt az első szoritásra, még hozzátette:

— Ámbátor azt hiszem rég megették a szunyogok. Vagy a nádi farkas. Sok volt a fene férgéből a télen . . .

Amig ezt mondta a hosszú lábaival mind sürübben kalimpált a ló hasán s a gebe hátracsapva a fülét végre is megindult. Lustán, kedvetlenül.

— No, megyek már. Jó egészséget! — s a lovat rákormányozta a simára taposott gyalogösvényre.

A csendőr nem tartóztatia egy szóval se. Egy darabig utána nézett, aztán csendesen visszaült a társa mellé a fűre. Hallgattak.

A lovas már messze járt, ezer lépésen is

túl, amikor az, amelyik a paraszttal beszélgetett megszólalt.

— Lássá, — mondta elgondolkodva — mind ilyen ez! Süvegel, megáll. A termésről, az időről elbeszélgetne estig is, ha kérdezzetné az ember. De amint a Balogh Ferke kerül szóba, vége a barátságoknak. Behuzza a nyakát s már csak azt nézi, miként táguljon odább.

— Örmester úr azt hiszi, hogy ez is tudna a Ferkéről — kérdezte a fiatalabb csendőr.

— Bizonyos vagyok benne. Fogadni mernék, hogy a faluban százan is tudják mi van vele. Ez is tudja! Meglátszott a képén. De azt is láttam rajta, hogy tűzes fogóval se lehetne belőle kivenni . . .

Últek még egy darabig, aztán felceziheledve megindultak a nádas mellett a kövér, búja füvel szegélyezett gyaloguton. Az út szorosán a parttalan viz mellett kanyargott. Nem tudta senki honnan jön és hová visz. Mert mindenki csak addig ment rajta, amig éppen az utja irányába esett, de egy ember végig falán soha se járta meg.

Ameddig a szem ellátott, le a Duna fe-

lé, egy végtelen nádtenger volt az egész lát-határ. A nádon túl pedig ismeretlen mély-ségű vizek, buja növényzetű rejtelmes szige-tecskék, amelyeken talán ember lába soha nem taposott.

A két csendőr lassan lépegetett előre. Néhol megszakadt egy-egy darabon a nádas s ilyenkor bebámultak a messze, nagy sikban elterülő vitzükörre, amelynek sima lapját sűrűn takarták a vízi nyμφák széles, kövér levelei.

Egy helyütt az éles sás közül nagy há-pogással egy csapat vadkacsa riadt fel jöt-tükre. Vészkiáltásukra egyszerre ezernyi vi-zimadár felelt ijedt siránkozással s jó időbe telt, amig elcsendesedtek.

Most egy éles fordulóhoz értek, ahon-nan több ezer lépés hosszúságban keskeny földnyelv huzódott az ezernyi zombék és uszó sziget között a mocsár belsejébe. Jobbra tőle óriási darabon messze a láthatár aljáig hináros, sik viz terült el. A parton düledező, elhagyott nádfeles házikó gubbasztott szo-moruan. Ajtaját, ablakszárnyait rég el-vitte valaki. A lefelé hajló nap dült su-garaival akadálytalanul világította ke-

resztül az egyetlen szobát és az egykori konyhát.

A csendőrök megálltak a rozoga ház előtt.

— A Balogh Ferke tanyája! — mondta az öregebb. — Itt élt, amig bünbe nem esett . . .

A kezével a víz felé a könyöklőre mu-tatott.

— Ez meg a „Sebesfok“! Azt mondják, hogy száz év előtt itt folyt a Duna, de azóta beiszapolódott.

Végig hordozta a tekintetét a messze elterülő lankás vizen, amelyből itt-ott külömböző színű növénygubanczok tolokodtak föl-felé. Messze bent egy-egy évszázados, kor-hatag fűz támaszkodott a süppedékes föld-nyelv bürüjére.

Most hirtelen észrevehetett valamit, mert leguggolt és a tenyerével ernyőt csinált a szeme fölé, hogy jobban lát-hasson.

— Nézze csak, — mondta — ott a tisz-táson egy ember jár a vízben.

— Az ám! — csodálkozott a fiatalabb. — Vajjon mit kereshet ott?

— Valami pákász lehet. Hal vagy csik után jár. Persze! . . . Egyre-másra meregeti a kosarat. Látja-e?

— Látom.

Négy-ötszáz lépésnyire a parttól, a barnás-vereslő, kötésig érő vízben egy emberalak bukdácsolt előre. A kezében nagy, csonkakúp alakú, vesszőből font kosarat cipelt, amelyet minduntalan bemélyített a vízbe. Olyan egyenletesen hajlongott, mintha valami óramű mozgatta volna.

— „Tapogató“-val dolgozik — jegyezte meg az őrmester. — Várjon, kihívjuk.

A két tenyeréből tölcseért formált s a szája elé tartotta.

— Hopp — hóópp! Hahóó!

Az elnyujtott kiáltás hosszan rezgett végig a síkság felett. Az ember bent a vízben zavartalanul dőlgozott tovább.

— Nem hallja! Bizonyosan erősen csobban a víz, ahogy a kosárral veri. Attól nem hallja.

Fölváltva kiáltoztak. Sokáig, tán negyedóráig is. Végre egy perczre megállt az ember és visszafordult. Ahogy meglátta a parton a kalapjaikkal integető csendőröket,

abbahagyta a hajlongást. A kosarát fölrakta egy közeli növény esomó tetejére s lassan kifelé gázolt a partra.

A víz alatt a talaj egyenlőtlen lehetett. Bukdácsolva, lassan közeledett. A végtelen binárostok minduntalan föltartóztatták. Végre sárosan, vizesen mégis kilábolt valahogy.

— Itt vagyok, — mondta nagyokat fújva, amikor partot ért. — Mért hittak az urak?

— Hal kellene vagy két kiló, — mondta az őrmester. — Megvennénk, ha akadna néhány nagyobbacska.

És közbe erősen nézegette az embert, hogy ki — miféle lehet.

— Hal? . . . nagyobbacska?! — kérdezte amaz hitetlenül, mintha rosszúl értette volna a kérdést. Aztán búsan rázta meg a fejét.

— Az nincs! Két hét óta egy fiát se láttam. Hanem — mondta reménykedve — csik az van. Akár egy zsákkal is.

— De nekünk hal kellene ám. Potyka, vagy kárász. A csik nem jó.

— Nem jó?!

— Persze, hogy nem. Teli van szálkával. Aztán meg olyan, akár a kigyó.

— No, pedig többet ér mint a rongyhal. Levesnek meg éppen finom.

— Azt csak kend mondja, mert hala nincs.

A paraszt megsértődött. Látta, hogy nem csinál vásárt. Az utat is sajnálta, amit hiába tett a nagy vizen keresztül. Egy darabig tanácstalanul állt, aztán a víz felé fordult.

— Hát én nem erőltetem — mondta morgván. — Majd viszi más.

És indult.

— Nono, azért ne fusson kend. Hogy adja a csikot?

Az ember visszafordult. Félperczig gyanakodva nézte a csendőröket. Most már nem nagyon bizott bennük. De azért csak mondta:

— Hát, aki milyen. A nagyobból húsz egy forint, a kisebből harmincz.

— Isten neki! — mondta az őrmester. — Megpróbáljuk a kend felelőségére.

— Így már helyes. Csak kiesít várja-

nak az urak, itt leszek vele — s már lépegett is befelé a vízbe.

A parttól vagy száz méternyire egy fűzkaró állt ki a vízből. A paraszt egyenesen annak tartott s a mikor elérte, kihuzta a talajból. A karó végére zsineggel egy megfeketedett zsák volt kötve. Leoldotta a zsákot s a víz tetején maga után huzta. Öt percz múlva vagy száz eleven, virgöncz csikot fordított ki belőle a pázsitra.

— Hát kend ily közel tartogatja ezeket a parthoz? — kérdezte az őrmester. — Nem fél, hogy elviszi valaki?

— Ki vinné! Van itt vagy tiz helyen is egy-egy zsákben leszurva.

— Ne mondja! És soha sincs hija egynek se?

— Dehogyan. Madáron kívül nem járja itt a vizeket rajtam kívül senki.

— Hát Balogh Ferke?! Olykor csak kivetődik a szigetekről, — kérdezte hirtelen az őrmester.

A paraszt a fű között fiezánkoló csikok fölé hajolt. Az apraját visszarakosgatta a zsákba s csak amikor ezzel elkészült, akkor válaszolt.

— Balogh Ferke? . . . Meghalt az már rég!

— Honnan tudja?

— Tudom.

— Mégis . . .

A paraszt felegyenesedett. A kezével a víz felé mutatott.

— Látják azt a fekete sávot oda bent. Aki azon túl merészkedik, annak vége. Balogh Ferke pedig túl ment azon, akkor éjszaka . . . No!

— De azon a földnyelven amott talán mégis be lehetne gázolni a mocsár belsejébe. Mit gondol, kend?

— Már minthogy egészen be?

— Keresztül rajta a tulsó partig.

— No, olyan ember nincs — mondta meggyőződéssel. — Olyan még nem született.

— Nem jól tudja kend. Mondják, hogy Balogh Ferke olyan biztosan járt ebben a nagy sártengerben, mint más a falu utcáján. A legszebb kócsagokat mind onnan belülről hozta.

— Hát iszen nem mondom, hogy nem tudta a járást. Annyi szent, hogy úgy járt-kelt odabent, mint valami gém. De egyszer

ő is csak elvélthette két év alatt. Mert annyi ideje, hogy nincs hír felőle.

— És kend . . . kend mennyiért váгна itt keresztül?

— Én?! Semennyiért . . .

— De ha egy zsák aranyat igérnének.

— Akkor se. Mert nem lehet! Egyszer kócságra bementem a harmadik szigetig. Szegény Ferke úgy hívta, hogy „jajgató sziget“, mert éktelen sok madár sivalkodik rajta. Isten csudája volt, hogy bele nem veszedtem az iszapba.

— Hol van az a sziget?

A paraszt legyintett.

— Ne is kérjde — mondta. — Bent, messze . . . Az urak úgy se juthatnak oda soha . . .

— No jól van. Itt a forint.

A paraszt eltette a pénzt és elköszönt. Mire a csendőrök nagy ügygyel-bajjal egy csomóba kötözték a fizánkoló csikokat a paraszt már ott „tapogatott“ újra a kosarával a lankaság vizén . . .

II.

Benedek Gábor őrmestert elhagyta az ereje. A rud, amelylyel a csónakot idáig hajtotta, kifordult a kezéből.

Harmadnapja tévelygett bent a mocsárban. Keze, arcza, ruhája csupa sár, csupa latyak. A torkát pokoli szomjúság égette. A szemei előtt zöld karikák kezdtek táncolni . . .

Egy pillanatig még birkózott a halálos zsidbadtsággal, aztán hosszában, arczezal előre végigvágódott a sáros csónak fenekén.

A posvány felett, mely a csónakot körül vette, nehéz bűzű, egészségtelen szürkeség lebegett, amelyből nagy ragyacseppek hullottak alá. A zsirosfényű fekete iszapban utálatos, nyálkás nyúvek hemzsegttek. Fent a levegőben időnként szakgatott zizegéssel vadkacsák húztak keresztül s olykor egy-egy lomha, szürke gém átható kiáltása hallatszott.

Reggeledett. A keleti égbolton fényes csik villant fel. Negyedóra múlva a láthatár alján fölbukkant a nap vörös tűzgolyója.

Alig száz lépésre a megfeneklett csó-

naktól a fölfelé szálló párázaton keresztül egy sziget körvonalai látszottak. A sziget orrán törpe vörösfűz bokrok közül tágas nád-kunyhó emelkedett ki. A kunyhó tetején keresztül kékes füstoszlop csavargott az ég felé.

Most a kunyhó ajtaján egy férfi lépett ki s végig nézett az égboltozaton. A napsugarak már fehéres fényben rezegtek az ingovány felett s a homályos, szürke párázat szemlátomást szakadozott szét. A magasban itt-ott néhány halászmadár fehér szárnya csillant meg ezüstösen. A távoli nádasok fölől szélkiáltók fütyülő, éles rikoltása hallatszott.

Az ember napkelet felé fordulva némán állt, mintha imádkozott volna. Fedetlen fejét sűrű, vállig érő barna haj borította. Egy darab idő múlva megfordult és végig hordozta tekintetét a posvány felett.

Összerezcent. A fénylő sik iszap tetején észrevette a gazdátlan csónakot. A kezével elsimitott a szeme előtt, mintha nem látott volna a látásában.

Az ingovány felett a különböző növény gubanczok és emberfej nagyságú pöfe-

teg gombák között zeg-zugos irányú csapás huzódott a csónakig.

Az ember gondolkodva, sokáig figyelmesen nézte a csónak által hasított törést. Aztán megfordult és gyors lépésben neki vágott a sziget tulsó végének.

Öt percze se telt, már jött visszafelé és maga után könnyü, fekete csónakot vonszolt a rajta kívül talán ember által sohasem tapasztott fűvön. Mikor a kunyhóhoz ért a csónakot egy nyomással belóditotta a szigetről a posványba. A csónak hátsó részén iszaptól barnára itatott hatalmas kötéltekeres feküdt.

Az ember a kötél végét egy parti fűz törzséhez erősítette s a kunyhó tetejének támasztott háromöles rudak közül egyet elkapva, belépett a csónakba.

Közel félóráig dolgozott a ruddal, amelynek a végére, hogy egykönnyen be ne furódjék a lágy fenékbe, fejnagyságu fagömb volt erősítve. Vad erővel szakadatlanul döfködött a néhol feneketlen iszapba. Olyik lökésre egy ujjnyit sem haladt előre. A tapadó, sűrű posvány, mintha örökre magához akarta volna huzni.

A kötél, amint az ember távolodott a

parttól, lassan tekereselődött kifelé a csónakból. Még egy két lökés és a két csónak orra összeütközött.

Az ember keresztbe fektette maga előtt a rudat. A homlokáról szakadt a veriték. Lihegve egyenesedett ki.

— Ejnye! . . . a teremtésit! . . . kiáltott fel, amint az idegen csónak fenekére esett a pillantása.

Egy másodpercig dermedten bámult maga elé, aztán megcsóválva a fejét sietve akasztotta a magáéhoz a másik csónakot. Belekapaszkodott a hirtelen kifeszülő kötélbe és öles huzásokkal vonszolta magát a part felé . . .

III.

Benedek Gábor élettelenül feküdt a kunyhó előtt a fűvön. Az arcza sápadt, vértelen volt, a szájaszéle fakó, szederjes.

A hosszú hajú a feje mellett térdelt és egy facseberből tenyérrel merítve a vizet, az arcját mosogatta. És közbe, mintha amaz megértené, beszélgetett hozzá.

— Látod . . . minek gyüttél?! . . .

Most valami eszébe juthatott. Abba hagyta a mosogatást és beszaladt a kunyhóba.

A másik perczen már újra az előbbi helyén térdelt s azon fáradozott, hogy a magával hozott üvegből megitassa a mozdulatlanul fekvőt.

— Igyál! — dörmögte. — Ha ez se használ, akkor véged . . .

Benedek Gábor arcán kétfelől végig folyt a csipős, erős pálinka. A félig nyitva levő ajkain át egy része belefolyt a torkába. Nyelt egyet és a szemhéja megrebbent.

— No csak! — biztatta a hosszú hajú.

Félóra mulva Benedek a kunyhó falának támaszkodva már a maga erejéből ült a földön. A feje zugott, minden porézikája fájt, mintha kerékbe törték volna.

Világos, napfényes idő volt. A reggeli harmat még itt-ott megcsillant a magas fűszálakon s ebből lassan öntudatlanul megállapította, hogy kora délelőtt lehet. Az emlékezete még alig működött. Jóformán azt sem tudta, hol van.

Néhány lépésnyire jobbra egy vörös-

fűz alján tűz pattogott. Fölötte ágról, kötélén bogrács lógott. Arább, befelé a szigeten, hosszan kifeszített zsinegeken kétfelé hasított, szürkés fehér halak száradtak a napon.

Most a sziget végén feltűnt a hosszú hajú szikár, csontos alakja. Mikor a kunyhóhoz ért ledobta a hátán hozott rózseköteget s egy csomót a bogrács alá vetett.

— Mindjárt ehétünk! — szólt aztán.

Benedek fáradtan, szó nélkül nézte az előtte álló embert. Úgy rémlett neki, mintha ezt a napégette arcot, ezeket a nagy dióbarna szemeket már látta volna valahol. Csak azt nem tudta, hogy hol.

Amaz, hogy nem kapott választ, a főzés után nézett. Közben a kunyhóból egy korsó vizet, kenyeret, bádogkanalakat hordott ki és sorjában lerakosgatta Benedek körül a földre.

Mikor a tüzről a bográcsot is oda hozta, amelyből valami halpaprikásféle kellemes illata párolgott fölfelé, maga is letelepedett. A széles pengéjű csillagos bicskáját beleszurta a kenyér hátába s a kenyeret oda nyújtotta az őrmesternek.

Benedek eszelősen nézte az ember min-

den mozdulatát. Olyan volt, mint a részeg. Nézett, de az agya csak sokára és akkor is tökéletlenül fogta fel, amit látott. Feléje se nyult a kenyérnek.

— No pedig, ha nem eszünk, levesz a lábunkról a mocsár — mondta amaz fejesővélva.

Aztán lekanyarított két darabot a kenyérből. Az egyiket az őrmester kezébe nyomta s csendesen kanalazni kezdett a bográcsból.

Benedek most már gépiesen nyult a kanál után. És evett. Eleinte lassan, aztán mindegyre falánkabban. A forró, gőzölgő levestől szemlátomást tért vissza az ereje. A feje lassan váltani kezdett és egyszerre világosság gyúlt az elméjében. Ránézett a vele egy bográcsból eszegető emberre s a szemében most már értelem csillogott. Sápadt arcát hirtelen pir öntötte el.

— Ferke! — mondta megdöbbenve s a kanál a kezéből belesiklott a bográcsba.

A megszólított felütötte a fejét.

— No, hála istennek, csakhogy már megismer, őrmester úr, — mondta jólelkűen.

S amint a józan értelmet nézegette a vendége arcán, hozzátette:

— Pedig már erősen félttem, hogy elbódította a mocsár. Kutya ez!

Benedek Gábor a lelke mélyéig elfogódott. Elfordította a fejét s ahogy oldalt nézett, a sziget parton meglátta a két egymás mellett levő csónakot. Megértett mindent...

— Ferke! . . . mondta aztán nagy sokára kinosan, alig hallhatóan — rosszul tette kend . . . Kár volt engem onnan kihozni.

A toroka elszorult. És nem mert ránézni az emberre, amint folytatta:

— Kár volt! . . . Mert most kendnek velem kell jönni . . . akárhogy is sajnálom . . . Tudja, azért a régi dologért! . . .

A másik csendesen bólintott.

— Tudom, hogy értem jött — mondta nyugodtan, indulat nélkül.

Benedek Gábor döbbenve nézett az emberre.

— De hát akkor kend . . .

A csodálatát nem tudta palástolni. Fáradt agya egy darabig küzdött a lelke érzékenyülésével, aztán halkán, elfogultan mondta:

— Köszönöm, Ferke! — és a jobbját átnyujtotta a bogrács fölé.

— Nincs mit — mondta amaz szomorú mosolylyal s amig keményen megrázta az őrmester kezét, hozzátette:

— Én örülök rajta legjobban. Jó, hogy így esett, még úgy járhattam volna, mint az árendással . . .

Benedek Gábor elkomorodott. A lehetetlen helyzet, amibe beleesőppent összezavarta. Két esztendeje keresi ezt az embert a Weisz Salamon haláláért. És ő most ennek az embernek köszönheti, hogy él, hogy lélezkzik. Egy bográcsból eszik vele, teli szívvel szoritja meg a kezét, mintha az édes testvére lenne és most vigye az akasztófa alá . . . Pedig minden hiába . . . Nem lehet másképp . . .

Sóhajtott.

— Ejnye, ejnye — mondta aztán, — miért is akaszkodott kend össze azzal az árendással! Kár ilyen derék emberért mint kend!

Balogh Ferke megrázta a fejét.

— Derék ember?! — kérdezte s lemondólag legyintett. — Nem vagyok én már semmiféle ember se. Rosszabb a sorom mint

a kivert ebé. Pedig nem bántottam én a Salamont egy ujjal se . . .

Benedek őrmester arcán forró vérhulám csapott keresztül. Izgatottan kérdezte:

— De hát az istenért, Ferke, ha úgy van, amint mondja, miért menekült akkor kend előlünk, amikor kerestük?

Az ember vállat vont.

— Mit tehettem egyebet. Ellenem szólt minden. Az igazság pedig vak. Hát inkább ide jöttem, mint a bizonyos börtönbe.

— De ha kend ártatlan a dologban, előbb-utóbb csak kiderült volna az ártatlansága.

— Nem derült volna ki. Sőt! Mindegyre jobban belemásztam volna a gyanuba. Mert komisz ember volt a Salamon világ életében. Piócza! Hát a halála is csak rosszat hozhatott.

— Rosszba volt kend akkor vele, ugy-e?

— Csakúgy mint más. Hiszen egyformán nyúzott valamennyiünket.

— De kend egyszer olyanformát is mondott a koresmában, hogy legjobb lenne, ha valaki beleszoritaná a lelket a zsidóba. Hogy addig nem lesz békéje a falunak.

— Hát ez az! Az embernek eljár néha a szája csak úgy hatra-vakra. Aztán kikerekedik belőle a baj. Nem sziveltem én az árendást, igaz, de felőlem most is élhetne azért. Eleget mondtam én, hogy egyszer beleveszekszik a mocsárba. De hát nem használt. Csak utánam lesegetett mindig.

— Kend után? De hát miért leste kendet?

— Miért?! Mert hunczut volt s azt hitte más se lehet külömb. Felibe voltunk. Ő árendálta itt a vizeket. Ami halat, csikot fogtam, ami szárnyast lőttem, annak a fele őt illette. Én becsülettel beszámoltam a zsákmánynyal. De ő mindig keveselte. Egyre hitetlenkedett, morgott az osztozásnál. Különösen a kócsagmadarakkal akadékoskodott, mert az volt itt a legdrágább portéka. Potom árba vette át a részemet, s ahogy egyszer szót emeltem, hogy ő hat annyi pénzt kap érte, még neki állt följebb.

— Fogja kend a száját, — mondta — ugyis tudom, hogy a nagyobb felit ellopja kend.

— No, nagy haragra gerjedtem akkor. Keményen pöröltünk s méregbe

váltunk szét. Mentem egyenesen a korcsmába.

Ahogy belépek, Nagy Pistáék éppen a Salamont szidják valami újabb zsvány-ságért. Hát bizony, úgy melegiben csak kitört belőlem is a keserőség. Pedig csak aféle bolond beszéd volt az. Ki gondolta volna, hogy akkora sulya lesz egyszer annak! . . .

Egy pillanatra elhallgatott. Sóhajtott, aztán folytatta:

— Amikor Salamonnal megtörtént a baj, nem mondom, hogy búsultam miatta, de a lelkiismeretem tiszta volt. Csak akkor ijedtem halálra, amikor titokba hire ment a faluban, hogy én állítottam félre az utból az árendást. Beszélhettem már aztán akármit. Még Nagy Pista is, bár atyámfia, csak dörögött rá:

— Jó, jó, — mondta, — tudom én, hogy nem vagy hibás. De azért mégis csak hálás lehet neked az egész falu. Úgy kellett a kutyá zsidájának . . .

A vérem mind a szívemre ment, amig beszélt. Láttam a szeme hunyorításából: azt hiszi, hogy én fullasztottam be Salamont az iszapba.

— No — gondoltam, — ha ez is ilyen véleménynyel van, mit szól majd a törvény. És aznap éjjel a Sebesfoknál esónakba raktam, amit lehetett. Azóta itt élek.

Elhallgatott. A nagy dióbarna szemeit nyugodtan ráemelte az őrmesterre.

Az csendesen figyelte a szomorú embert. Az orgyilkosoknak nem szokott ilyen tiszta nézésük lenni, — gondolta. És most még kevésbé tudta mit csináljon.

— Rosszúl tette kend, Ferke, hogy menekült. Csak a gyanut erősítette vele önmaga ellen, — mondta aztán kevés idő múlva.

S hogy a másik nem szólt, kérdezte:

— Mégis mit gondol kend, hogyan érhetette a baj az árendást?

— Megesik itt az egy-kettőre! . . .

Benedek elpirult. Aztán intett:

— Igaz!

A másik folytatta:

— Mondom, mindegyre lesegetett utánam. Gyanakodott, hogy a kócsagokat eldugdosom előle. Némely gázlón ismerte a járást. Mi kell itt?! Egy lépés jobbra, amikor balra kellene térni, aztán vége . . .

— Mondják, félóraig is kiáltozott segítségért.

— Lehet. Az iszap lassan nyeli az embert. Ha kapálódzik hamarább.

— Kend hol járt akkor?

— Az épp' a baj, hogy itt voltam és nem a faluban.

— Egymagában?

— Kivel mással? Magamba jártam én mindig.

Hallgattak. A juliusi nap mind erősebben tűzött a szigetre, de Benedeket lassan kizárta a hideg. Az arcza sápadozott.

— Őrmester úr — mondta most Balogh — düljön le kicsit. Aztán majd lássuk mint leszünk . . .

Öt percz múlva Benedek mozdulatlanul feküdt a kunyhóban a szunyogháló alatt.

IV.

A teli hold ezüsthényben ragyogott a déli égboltozaton. Kerek arczával lebámult a mocsár fenekére. A hináros, lankás vízben egy emberalak csobogott előre. A megtört víztükör meg-megesillogott körülötte.

Egy zombéknál megállt.

Most háromszor egymásután az éjjeli gémek ismert éles kiáltása hallatszott:

— Kváákk! . . . Kváákk! . . . Kváákk!

A kiáltásra távolról a sűrű bürü felől emberhang válaszolt.

— Pista! Te vagy?

— Kváákk! . . .

Negyedóra mulva a két ember találkozott a zsombékon. Szótlanul kezeltek.

— Baj van, Ferke — mondta aztán az, amelyik gémmel hangon kiáltozott előbb.

A másik rá se hallgatott.

— Holnap ilyenkor állj szekérral a fok alatt. Színültig legyen szénával.

— Miért?

— Tedd, amit mondok.

— No no, . . . meglesz. Éppen csak kérdem . . .

Majd meglátod. Most sietős az utam. Jójezakát!

És már lépegetett is visszafelé, amerről jött.

A másik csodálkozva nézett egy perczig, aztán utána szólt:

— Ferke!

Amaz visszafordult.

— Csak azt akarom mondani, hogy hetednapja ugyancsak faggattak utánad a csendőrök.

Balogh legyintett.

— Ne fájjon a fejed értem.

És sietve csobogott előre a vízben.

Virradt, amikor a kunyhóhoz ért. Lerugta a vizes, sáros csizmákat és belépett.

A kunyhó közepén, a földön, olajméces pislogott. Felvette és odavilágított a növényrostokból készült fekvő helyre.

Csóválta a fejét.

Benedek őrmester behunyt szemmel fekiült az ágyon. Nyöszörgött. Két napja mult, hogy leverte a mocsár levegője. Alig lehetett ráismerni.

Balogh igazított egyet-mást az emberen, aztán kiment. A csónakját fölvonaszolta a kunyhó elé és megrakta sással, szénával. A szunyogháló vásznát kifeszítette föléje ernyőül s mikor a nap kisütött, felnyalábolta az őrmestert és belefektette a csónakba.

Déltájt már a zsombék mellett haladt el, ahol az este Nagy Pistával beszélgetett s mire feljött az első csillag mérföldnyire volt csak a Sebesfoktól.

A falu főutcáján éjjél körül egy szer koczogott végig. Amikor az alvég táján elhalt a zörgés, a csendőr kaszánya dróton járó csengetyűjét teljes erővel megrángatták.

Pár percz mulva a kaput nyitó csendőr riadtan állt a küszöbön.

A kapu előtt egy csomó szénán Benedek őrmester feküdt a holdfényben . . .

V.

— Érdekes! — mondta valaki a társaságból, amikor a királyi ügyész egy percze elhallgatott.

És hozzátette:

— De remélem ezekután el is ejtetted a vádat?

Az ügyész bólintott. Hörpintett az előtte álló kihült fekete kávéból és csendesen folytatta az elbeszélését.

— El. Hanem ezzel még nincs vége a történetnek. Egy hónap mulva újra beállít hozzám az őrmester.

— Megpróbáltam mindent — mondja búsan, — de a parasztok bizalmatlanok. Azt

hiszik, hogy lépre akarom csalni a Ferkét. Nincs, aki hirt adjon neki, hogy nem lesz bántódása.

Vállat vontam.

— Biz', akkor nem segíthetünk rajta.

Láttam az arcán, hogy sovány neki a vigasztalás. Egy darabig állt, aztán köszönt és ment.

Két hét mulva az órsről egy ezigányt hoztak a csendőrök. Bilincsen. Amikor átvettem, kérdem:

— Mi ujság? Megkerült-e Balogh Ferke?

— Meg, kérem, — mondja az öregebb csendőr.

— No, derék! Örülök neki. Kár lett volna azért az emberért, ha ott pusztul a mo-csárban.

— Kár . . . — mondja a csendőr. De tessék elhinni, hajszálon mult megint, hogy az őrmester úr oda nem vezett.

Csodálkoztam.

— Hogyan? — Tán csak nem Benedek ment érte?

— De bizony ő. Hozzá csak úgy egyedül. Azt hittük sohase látjuk többet . . .

— Higyjétek el, úgy meg voltam illetődve, hogy szóhoz se tudtam jutni. Csak intettem a csendőröknek, hogy mehetnek.

Az ügyész elhallgatott. S a máskor hangos törzsasztalnál egy darabig senki sem beszélt . . .

Tűzpróba.

Vitatkoztak.

A doktor belekötött a patikusba. Az volt a legnagyobb gyönyörúsége, ha valamiképpen megboszanthatta azt az embert, akivel a hivatása révén úgyszólván összenőtt.

Gáthy Barnabás, kincstári főerdész, pedig hallgatta őket. És fujta közójük a füstkarikákat a nagy pipából csendesen, szótlanul.

Egészen jó mulatságnak találta hallgatni ezt a folyton veszekedő két embert.

Évek óta így ütötték agyon a kis falucska unalmas estéit.

Természetesen ezerféle téma került így lassacskán szóba; olyan is, amihez Gáthy egyáltalán nem értett. Hanem hát Gáthyt ez egy esőppet se bántotta.

Neki egyre ment, akármit beszélt is a két ember.

A fődolog az volt, hogy beszéltek s őt senki sem háborgatta a hallgatásban.

Ez alkalommal a japán-orosz háborúról folyt a szó.

A gyógyszerész módfelett lelkesült a sárga, apró, de bátor katonákért; a doktor természetesen tőle telhetőleg igyekezett le kicsinyelni őket.

— Beszélhet nekem, amit csak akar — mondta a doktor, — de én határozottan tagadom, hogy abszolút bátorság egyáltalán léteznék.

A létért, az életért való félelem és rettegés az ember alaptermészetében van. Ezt teljesen leküzdeni hiábavaló igyekezet. S ha mégis különböző körülmények között — minő például a háború — neki mennek az emberek a bizonyos életveszedelemnek, az csak az elkerülhetetlen külső kényszernek tudható be és nem írható az egyén erkölcsi javára. Mert annyi bizonyos, hogy ha módjukban lenne kikerülni más uton-módon az embereknek a veszedelmet, magáért a bátorság vagy vitézség erényeért senki sem tenné kockára a bőrét.

Nem tagadom természetesen ezzel, hogy mindig akadtak és fognak akadni abnormis

idegzetű emberek, akik hiúságból vagy feltünési viszketegből mások szemeláttára önként belerohannak a halálveszedelembe. Hanem ez korántsem erény, — de inkább házárdjáték, mely ha sikerül, úgy az illetőnek dicsőséget, kitüntetést szerez, ha pedig rosszul üt be, legalább is szánalmat ébreszt.

A patikust az orvos dikiója szinte extázisba hozta.

Felhevült, haragos arcczal kérde:

— Hát ezekután ön szerint a történelem nagyjai, hősei, kik önként, minden külső kényszer nélkül állottak meg a golyózápor között, mind efajta abnormis idegzetű emberek, majdnem szélhámosok voltak?!

— Ha szélhámosoknak nem is tartom őket, — válaszolá az orvos, — de mindenestre házárdjátékosoknak, kik a tét — a dicsőség és hirnév — ellenében az életüket tették fel nyilvánosan.

És higgye el nekem, hogy ezek a híres hősök bensejükben remegtek, de idegzetükön uralkodva, a rettenthetetlenség és bátorság látszatát keltették.

Nézzon csak például végig egy közön-

séges párbajt, hol két ember tanuk előtt egymásra tör.

Az egyik könnyedén, olykor mosolyogva áll ki, a másiknak meg leri képéről a kétségbeesés.

Az egyiket bátor embernek tartják, a másikat gyávának.

De ha önnek alkalma lenne megfigyelni e két ember vérkeringését, látná, hogy a természet egyaránt zudul fel mind a kettőben ezen lehetetlen állapot ellen s a test, ha gazdájának hiúsága engedné, elfutna a veszedelem elől.

Éppen azért mondom én, hogy abszolút bátorság nem létezik! . . .

Pogány, a patikus, nem volt olyan jó szónok, mint Baróthy doktor. Érezte, hogy az orvos úgy is tul fogja liczitálni, akármit is mond, hát inkább hallgatott.

De hirtelen felütötte a fejét.

Csoda történt.

Ami évek során keresztül elő nem fordult, Gáthy Barnabás beleszólt a vitába.

Az ő mély, recsegő hangján kezdte:

— Nem oda Buda, doktor öcsém! Mégse

lesz az egészen úgy, ahogy te mondd. A vér, az vér! . . . Tudom a praxisomból.

A szúrós, nagy szemöldökei alól felpillantott a fali órára, aztán folytatá:

— Még kilencz óráig elmondhatok nektek egy történetet. Itéljétek meg aztán magatok belőle, hogy mi hibája volt az én emberemnek, akiről szólni fogok.

Az idegei voltak-e rendetlenek, vagy pedig nagy darab sziv és lélek szorult-e belé.

Baróthy doktor mosolyogva vonogatta a vállát, mintha csak azt mondogatta volna: majd meglátjuk! Pogány meg áhitattal nézett az öszülő óriásra, ki most itt nyomban megvédi az ősi virtust, az ő gúnyolódó ellenfelével szemben.

Gáthy Barnabás pedig beszélni kezdett:

— Régen történt. Azt sem tudom most már bizonyosan a hetvenes évek végén-e, avagy a nyolczvanas évek elején, de megtörtént.

A csendőrséget állították fel akkortájban az Alföldön.

Szörnyen elszaporodtak a zshiványok, az utonállók. Ezeket akarták összefogdostatni velők.

Én akkor gyakornok voltam B.-ben, az akkori kincstári nagy erdőn.

Egyszer csak halljuk, hogy a mi falunk is kap néhány zsandárt.

Ujságnak ujság volt, annyi szent, hanem se az öregek, sem mi fiatalabbak nem sokat bízunk az egész rendszerben.

Mert hát embere volt a vármegyének addig is elegendő, de hát csak a kisebbfajta betyároknak árthattak. A nagyobbakat bolygatni kész veszedelem volt. Mindenki tudta. Az a szegény hajdu vagy pandur örült, ha leparolázhatott ép bőrrel egy-egy főzsvánnyal, ha a sorsa véletlenül utjába sodorta valamelyiknek, nemhogy elfogta volna.

Nohát szentül hittük, hogy ezután is csak úgy lesz.

Vagy pedig száz lelke legyen minden zsandárnak, hogy ha egyet-egyet eloltogatnak belőlük, hát maradjon is.

Szóval nem sok reményt fűztünk hozzájuk. Hanem azért vártuk őket. Kiváncsian. Mint valami új csudát.

Egy novemberi csúf, esős napon aztán megjött az első.

Egészen egyedül jött, hogy előbb a szálást rendbe hozza a többinek.

Ott várta a községháza előtt napestig a kocsikat, amelyeknek a felszerelést kellett volna hozniuk. Hanem azok késtek. Még másnapra sem érkeztek meg.

A mesterem Sólyom főerdész volt akkor. Egy fődél alatt laktunk az öreggel a nagy erdőszlakban. Áldott jószívű ember volt az öreg!

Megsajnálta azt a magában álldogáló csendőrt s odahivatta vacsorára.

Azt hiszem, féltette is, hogy valami baja esnék éjszakára a környékbeli zsványoktól.

A csendőr gondolkodott egy darabig, de aztán csak eljött.

Szépen, illedelmesen bemutatta magát. Ő lesz az őrs vezetője, — mondotta.

Valami Jánosnak hívták. Sajnálom, hogy elfeledtem a vezetéknevét, mert megérdemelte volna, hogy észben tartsam.

De hát mi azontúl már csak őrsvezetőnek hívtuk.

Alacsony, tömött, fekete ember volt. Nagy, élesnézésű szemekkel.

Elbeszélgettünk.

Kérdeztük, hogy és mint fogják csinálni a dolgot.

Lehetőleg kitérő feleleteket adott. Azt mondotta, hogy Erdélyből jött. Ott már megtalálták a módját, hogyan kell rendet csinálni.

És mosolygott hozzá csendesen a bajusza alatt.

Korán tért pihenni. Nagy utat tett és fáradt mondotta.

Mikor a szobájába ment, a társammal kritizálni kezdtük.

— Nem néz ki valami emberölőnek! — véltem.

Sólyom Györgynek, a mesteremnek tetszett az ember.

— Azt hiszem, legény a talpán! — mondotta.

Pedig az öreg jó emberismerő volt.

Gáthy Barnabás egy pillanatra szünetet tartott. Benyomkodta a pipáját, aztán folytatta:

— Másnap délelőtt a főerdész behívott az irodájába, s ott olyan megbízást adott, hogy távra feledtem a számat. Hanem

mit volt egyebet tenni, engedelmeskedni kellett.

Utána néztem az őrsvezetőnek. A folyosón tisztogatta a ruházatát, meg a szerelvényét. Az egyik kerülő ezalatt rémregényeket mesélt neki a betyárok kegyetlenkedéseiről.

Hozzá megyek és beszélgetni kezdünk.

Most mintha beszédesebb lett volna, mint előző nap. Kérdezgetett egyet-mást a viszonyokról.

Igy szó között elmondtam neki, hogy az akkor veszedelmes hírű Lázár Pista éppen itt tartózkodik a dunamenti erdőrészletben a bandájával. Hogy az egyik kerülő látta is őket az éjjel a tisztáson, tűz mellett tanyázni.

Az őrsvezető abbahagyta a tisztogatást. A szeme fölcsillant. Fölragyogott.

Aztán csendesen, egyszerű hangon megkérdezte, hogy nem mutatnám-e meg neki a térképen azt a helyet, ahol a zsványok tanyáznak.

Ekkor már Sólyom György, a főerdész is odajött közibénk. Meghallotta az őrsvezető kérdését és ráförmedt.

Hallja, barátom, csak nem ment el az esze, hogy egyedül akar odamenni?!

Az őrsvezető arcán valamelyes árnyalat futott keresztül, ahogy válaszolta:

— Egy csendőr egy, a fegyvere legalább is kettő, összesen tehát hárman lennénk.

Sólyom György nem szólt többet, hanem a vállát vonogatva, befelé ment a házba.

A dolog vége az lett, hogy az őrsvezető nem tágitott.

Elhatározta, hogy rajtaüt a zsványokon, akárhogy is lesz.

Alig várta, hogy esteledjék, hogy észrevétlenül kiindulhasson a faluból.

Hajtotta a vére! Vagy a veszedelem húzta talán . . .

Megadtam neki az utbaigazítást, hogy merre menjen. Ha azon a ponton nem találja, kerüljön erre.

Ha ott sem lesznek, menjen amarra.

Még végignéztük, ahogy megtöltötte a fegyverét, ahogy elindult.

Mire elhagyta az erdőszlakot, vettem a fegyveremet és utána sompolyogtam.

A teli hold már magasan járt az égen, de a novemberi vizpárákkal alig birkózott. Aféle derengő félhomály fődte a tájat, de

azért jól láttam az emberemet, amint ment, egyenesen neki az erdőnek.

Mindenütt a nyomában voltam. Meg akartam látni, milyen is hát a zsandár — munkában?

A csendőr lassan elért az első megjelölt ponthoz.

Meg kell hagyni, óvatos volt, mint egy hiúz.

Egyik fatörzstől a másikig kúszott s nem tett előre egyetlen lépést sem addig, míg előbb jól körül nem nézett. Csak azután ment megint egy fatörzszsel odább.

Igy tartott, amíg át nem ért a veszélyes ponton.

Itt az út balra kanyarodott s neki az utbaigazítás szerint jobbra kellett térnie.

Meghúzódtam egy fa mögött és lestem, nem fordul-e vissza.

Nem elégelte meg! Ment az tovább rendületlenül.

Most már bámulattal vegyes szorongással gondoltam arra az eshetőségre, mi lesz, ha a zsványokra tényleg ráakad.

Egy órai bolyongás után az is beteljesült.

Egy tisztáson keresztül tűzfény villogott elő az erdő mélyéből.

A csendőrnek jó szeme volt; hamar észrevette.

Fekete alakja, mint egy lassan mozgó pont, nesztelenül fordult a tűz irányába.

A szívem ekkor olyan erősen dobogott, hogy szinte hallottam.

Aztán következett a legidegrázóbb jelenet, amit valaha életembe láttam.

Az őrsvezető négykézláb 40 lépésnyire közelítette meg a tüzet, amely körül 4—5 marczona zsványalak hevert pipázva. Duplacsövű fegyvereik ott feküdtek mellettük a gyepen, pisztolyaik rézveretű fogantyúi meg-megcsillantak a tűz fényében.

A csendes éjszakában csak a tűz pattogása hallatszott.

Pár pillanat telt el . . . aztán egy érzes, dörgő kiáltás zúgott keresztül az erdőn.

— Törvény nevében! Meghal, aki mocszan!

Az őrsvezető kiáltása volt. Akkor már ott állt egy vastag fatörzs mellett a tűz fényében, arcához emelt fegyverrel.

A betyárok, mintha hipnotizálva lettek

volna, egy pillanatra megdermedve bámultak reá.

A másik szempillantásban már öt pár öblös puskacső meredt a fa mellé ugró őrsvezető felé.

Borzalmas jelenet következett.

Az őrsvezető jól fedett állásából ráczélezott a legelői álló haramiára és lőtt.

Tisztán hallottam, amint a fegyver ütővása lecsattant. Üresen, tompán, dörrenés nélkül.

A fegyver csütörtököt mondott. Nekem meg megállt a szívem verése.

Talán még vagy négyszer kapta arcához fegyverét a csendőr.

Hasztalan volt minden. Egyetlen lövése sem dördült.

Pedig akkorára már félkörbe fogták.

Mikor ezt észrevette, már nem bajlódott tovább.

Egy mozdulattal, amelyet sohasem fogok elfelejteni, hátra szegte nyakát, két marokra kapta a szuronyos fegyvert s egy szökéssel előre ugorva a fatörzs mögül, rávetette magát a haramiákra.

Ebben a pillanatban egyszerre öt pus-

kacsóból csapott ki a láng. Utána rémes dörrenés következett, mit morogva, bűgva vitt tovább az erdő.

Az őrsvezető nem bukott fel. Még látam, amint a sűrű füstön át nagy ugrásokkal rohant a szerteszét futó haramiák után . . .

Pár pillanat múlva aztán valamennyit elnyelte az erdő. Csak a zsványok által hátrahagyott tűz parázsolt, sercegett bele az éjszakába . . .

Gáthy Barnabás elhallgatott. Kiverte a hamut a pipájából és felállott.

És úgy álltából rábiccentett a nagy deres fejével a doktorra.

— Így volt, öcsém! — mondta. Sok vér szorult abba a zsandárba. Meg kurázi is! Hanem kilencz óra van. Menjünk haza!

De a patikus nem hagyta annyiban a dolgot.

— Nem addig, bátyám — kiáltá pirban égő areczsal, — amig meg nem mondd, mi lett a vége a históriádnak!

Gáthy elmosolyodott a bajusza alatt. Előbb csendesesen, nyugodtan felhúzta a felöltőjét, csak ezután válaszolt.

— A vége, öcsém!? Hogy mi lett a

vége? Hát egy nagy vacsora. Amit a gazdám, Sólyom főerdész adott az uj zsandár — tiszteletére.

Mert hát, hogy tisztán lássátok a dolgot, elárulom, hogy az egész csak — próba volt.

Sólyom eszelte ki a vén róka fejével.

Meg akarta tudni, ki akarta próbálni, mit ér egy zsandár.

Meg kell adni, hogy ügyesen csinálta.

Elfoglaltatta velem az őrsvezetőt s az alatt kieseréltette a saját raktárából az összes töltényeit, amelyeket az — biztos helyen véelve magát, — nyugodtan otthagytott a szobájában.

Az uj töltényeknek pedig volt egy nagy hibájuk. Lőpor helyett mákkal voltak töltve. Ezért nem sült el aztán egy sem belőlük.

A többi már csak görögtűz volt.

Felöltöztette az erdészlegényeit haramiáknak, maga meg felcsapott banditavezérnek.

Én meg nekitűzeltem a zsandárt és utába igazítottam.

Amíg az egyik erdőrészletet bujta, addig Sólyom és a legények elhelyezkedtek.

A többit tudjátok.

Szentül meg voltunk győződve, hogy suttymban visszafordul, ha ráakad a banditákra. Hiszen senki sem tudta volna meg, hogy retirált. Legalább a doktor előbb kifejtett theoriája szerint így kellett volna tennie.

Hanem a zsandár csunyául reánk czáfolt. Felvette bizony az a küzdelmet öt ellenében is, hidegen, elszántan!

És, amikor a fegyvere csütörtököt mondott, nekiment az a rámeredő öt puskacsőnek habozás nélkül — szuronynyal.

Aztán már nem állította meg a sortűz sem, amit természetesen vaktöltéssel adtak le rája.

Sólyom beszélte, hogy úgy törtetett azontúl is utána, mint egy sebzett vadkan.

Persze elérni egyet sem tudott közülök, mert nem tanulta a futást az erdőn. Hanem azt hiszem, nem is lett volna tanácsos akkor mindjárt magyarázatokba bocsátkozni vele.

Mi már éjjelre valamennyien az erdész-
lakban voltunk.

A csendőr azonban csak másnap délben jött meg, csatakosan, megtépve.

Az arca kissé sápadt, de nyugodt volt.

Csak a szemében látszott az elmúlt éjszaka láza.

A kérdésemre azt válaszolta, hogy nem volt szerencséje. Egyetlen szál betyárt sem látott — mondta.

Eppen akkor lépett ki Sólyom főerdész a folyosóra. Hogy meglátott, jött egyenesen felénk. Mikor hozzánk ért, nem szólt semmit, hanem — levette a kalapját s odanyujtotta jobbját a csendőrnek.

Aztán már én sem tehettem egyebet. Hát csak lekaptam a kalapomat én is, ahogy kezet fogtunk.

Nem tudom, megsejtette-e valaha, hogy mi tettük próbára, de azt tudom, hogy három esztendővel később, hogy odajött a falunkba, hire-hamva sem volt többé betyárnak, zsi-ványnak.

Hanem fiuk, most már igazán gyerünk! — végzé beszédét s előre indult, kifelé az ajtón.

TARTALOM.

Cine mintyè	3.
A kísértet	28
Emberek vagyunk	52
Dumitru Pop	61
A generális	80
Benedek őrmester	90
Tűzpróba	121
